

ŽATECKÁ CHMELAŘSKÁ KRAJINA V OKOLÍ ZÁMKU STEKNÍK

diplomní projekt

Fakulta architektury
České vysoké učení technické v Praze

Ateliér Efler
Ústav památkové péče

LS 2019/2020

vypracovala: Bc. Bohuslavová Klára

vedoucí práce: Ing. arch. Tomáš Efler

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: Bc. Klára Bohuslavová

datum narození: 14.7.1994

akademický rok / semestr: 2019/2020 LS

obor: Krajinářská architektura

ústav: 15114 / Ústav památkové péče

vedoucí diplomové práce: Ing. arch. Tomáš Efler

téma diplomové práce:

Žatecká chmelařská krajina v okolí zámku Stekník

Saaz hops landscape in chateau Stekník area

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Diplomová práce se bude zabývat oblastí situovanou východně od města Žatec. Řešeným územím je část žatecké chmelařské krajiny, jejímž těžištěm je rokokový zámek Stekník s terasovitými zahradami. Žatecko je dlouhodobě známo jako producent kvalitního chmele světového významu. V poslední době začíná být poukazováno také na význam žatecké krajiny, jakožto nositele specifického kulturního dědictví v souvislosti s pěstováním a zpracováním chmele, které se zde vyvíjelo v úzkém vztahu člověka a krajiny po celá staletí. Krajina, která byla doposud chápána jako zemědělská, se v blízké budoucnosti může stát terčem turistického zájmu. Předpokládaný nárůst turismu v řešeném území s sebou přinese výzvy, na které je nutno území vhodně připravit, nelze přehlížet ani sociální problémy regionu.

Studentka si na základě studia dostupných podkladů, konzultací a vlastních terénních průzkumů definuje existující hodnoty a problémy území a rozsah předpokládaných změn. V návrhové části diplomové práce bude studentka reagovat na aktuální výzvy způsobem, který vytvoří dostatečné kapacity pro předpokládané změny v území a zároveň zachová kontinuitu hodnot stávajících včetně jejich interpretace.

2/ jasně a konkrétně specifikovaný stavební program

V návrhové části diplomové práce budou identifikovány významné zájmové body v území a navržena jejich vzájemná provázanost v řešeném území i širších územních vztazích. Součástí návrhu bude řešení prostupnosti krajiny, dopravní obslužnosti území, trasování pěších tras a cyklistických stezek, popř. jiných naučných stezek s důrazem na zjištěné vizuální vazby v území a historický vývoj krajiny. Návrh bude zahrnovat řešení dalších zjištěných problémů v krajině. V území budou identifikovány stávající objekty potenciálně vhodné pro turistické zázemí či pro jiné formy zvýšení atraktivity území, případně bude navrženo umístění objektů nových. Vybrané lokality budou řešeny detailněji.

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

Výsledkem diplomové práce bude návrh řešení území na úrovni studie.

Předběžný rozsah diplomové práce:

1. Portfolio, které bude obsahovat průvodní text a vybrané analýzy území či referenční příklady

2. Výkresová část

- Výkres širších územních vztahů, měřítko 1:10 000–20 000
- Situační výkres celkového řešení, měřítko 1:5 000–2 000
- Situace detailu vybrané lokality, měřítko 1:1 000–500
- Vizualizace nebo zákresy do fotografií, řezy
- Popř. další upřesňující schémata

Obsah, rozsah, počty a měřítka výsledných výkresů budou upřesněny po dohodě s vedoucím práce v průběhu zpracování diplomové práce.

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

Fyzický model, měřítko 1:1000-500

Měřítka modelů bude upřesněno po dohodě s vedoucím práce v průběhu zpracování diplomové práce.

Datum a podpis studenta

20.2. 2020 *Klára Bohuslavová*

Datum a podpis vedoucího DP

20.2. 2020 *T. Efler*

Datum a podpis děkana FA ČVUT

Y. J.

registrováno studijním oddělením dne

19.2. 2020 *[Signature]*

Schváleno

[Signature] 20.2. 2020
(V. ŠITTA)

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA ARCHITEKTURY

AUTOR, DIPLOMANT: Bc. Bohuslavová Klára
AR 2019/2020, LS

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:
(Č)

Žatecká chmelařská krajina v okolí zámku Stekník

(A)

Saaz hops landscape in chateau Stekník area

JAZYK PRÁCE: ČESKÝ JAZYK

Vedoucí práce:

Ing. arch. Tomáš Efler
Ing. U Čerňanský, Ph.D.

Ústav: Ústav památkové péče

Oponent práce:

Klíčová slova
(česká):

Žatecko, Stekník, krajina, chmel, sušárny, turismus, řeka Ohře

Anotace
(česká):

Diplomová práce se zabývá návrhem žatecké chmelařské krajiny v okolí zámku Stekník v souvislosti s předpokládaným zvýšeným turistickým zájmem o území. Hlavní myšlenka návrhu spočívá v interpretaci specifického charakteru krajiny a všech jejích vrstev, s důrazem na historickou podobu krajiny. V měřítku krajiny je řešena obnova krajinných prvků, návrh pěších tras, naučných stezek a cyklostezek, dopravní obslužnost území, návrh nových turistických atrakcí i turistického zázemí. V měřítku obce Stekník je téma řešeno detailněji.

Anotace (anglická):

Diploma thesis is dealing with the design of saaz hops landscape in chateau Stekník area in regard to future tourism development. The main idea of a concept is to interpret an uniqueness of landscape character within all its layers and to emphasize the historical context of particular landscape. In the landscape scale it solves the restoration of landscape elements, proposal of pedestrians routes, turistic paths and cycling routes, transport solution, proposition of adequate tourist infrastructure and new destinations. The topic is solved in detail in the scale of village Stekník

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne

30.5. 2020

podpis autora-diplomanta

Tento dokument je nedílnou a povinnou součástí diplomové práce / portfolia a CD.

PODĚKOVÁNÍ

V první řadě velmi děkuji mému vedoucímu práce Ing. arch. Tomáši Eflerovi za všechny konzultace, ve kterých dokázal vhodně podpořit i znejistit všechny mé nápady a především vždy nasměrovat celý proces do správných kolejí a dodat patřičný nadhled.

Dále pak děkuji Ing. arch. Věře Kučové, Mgr. Lucii Radové, Ing. Michalu Kovaříkovi, Ing. Jaroslavu Pokornému, Mgr. Miroslavu

Černému, Mgr. Janě Zajíčkové, Mgr. Jiřímu Kašparovi a všem dalším, kdo mi ochotně poskytli konzultace, rady a podklady.

V neposlední řadě děkuji všem, kdo mi v průběhu práce dotvářeli zázemí klidu a psychické pohody.

Speciální poděkování patří znovu mému vedoucímu Ing. arch. Tomáši Eflerovi za nemalou psychickou podporu při dokončování a finalizaci celého díla.

OBSAH

1. ÚVOD.....	13
předmluva.....	15
metodika.....	17
řešené území.....	19
2. ANALÝZY A INTERPRETACE.....	21
krajina řeky	28
<i>příběh řeky.....</i>	<i>32</i>
krajina chmele.....	34
<i>příběh chmele.....</i>	<i>42</i>
krajina chmelařských obcí.....	44
<i>příběh chmelařské obce..</i>	<i>52</i>
swot analýza.....	54
3. REFERENCE.....	57
4. PROCES.....	69
5. VIZE.....	75
6. NÁVRH.....	79
7. REFLEXE.....	115
použité zdroje.....	119

1. ÚVOD

PŘEDMLUVA

Předkládaná práce se zabývá tématem žatecké chmelařské krajiny v okolí zámku Stekník a vizí jejího budoucího rozvoje v souvislosti s předpokládaným zvýšeným turistickým zájmem o území.

Žatecká krajina je dnes zapsána do našeho povědomí především v souvislosti s produkcí chmele a piva a proslavenými chmelovými brigádami. Myšlenka pozvat turisty do „nudné“ zemědělské krajiny se může zdát poněkud zvláštní.

Jako chmelnice si představujeme rozsáhlé lány podivných drátěných konstrukcí uprostřed jinak prázdné krajiny. O tom, že mohlo být dříve všechno jinak, jsme nikdy nepřemýšleli.

Žatecká krajina přece patří odpradávně produkci chmele. Nezdá se, že by zde bylo potřeba cokoli řešit.

Analytická část práce postupně rozkrývá vrstvy, které v krajině „nudné“ pomalu objevují krajinu nezvyklou a atraktivní. Popisuje, jak odlišnou podobu měla v minulosti, a také předkládá celou škálu témat k řešení.

Návrhová část práce nabízí jednu z možných cest, jak vrstevnatost a atraktivnost žatecké krajiny vhodně interpretovat nově přichozímu návštěvníkovi. K tomu využívá nově navržené sítě naučných stezek, muzeí, výstav a expozic i rekonstrukce některých historických prvků v sídle i v krajině. Na pozadí interpretační vrstvy jsou řešeny kapacity pro turistické zázemí, dopravní obslužnost i další problémy v krajině.

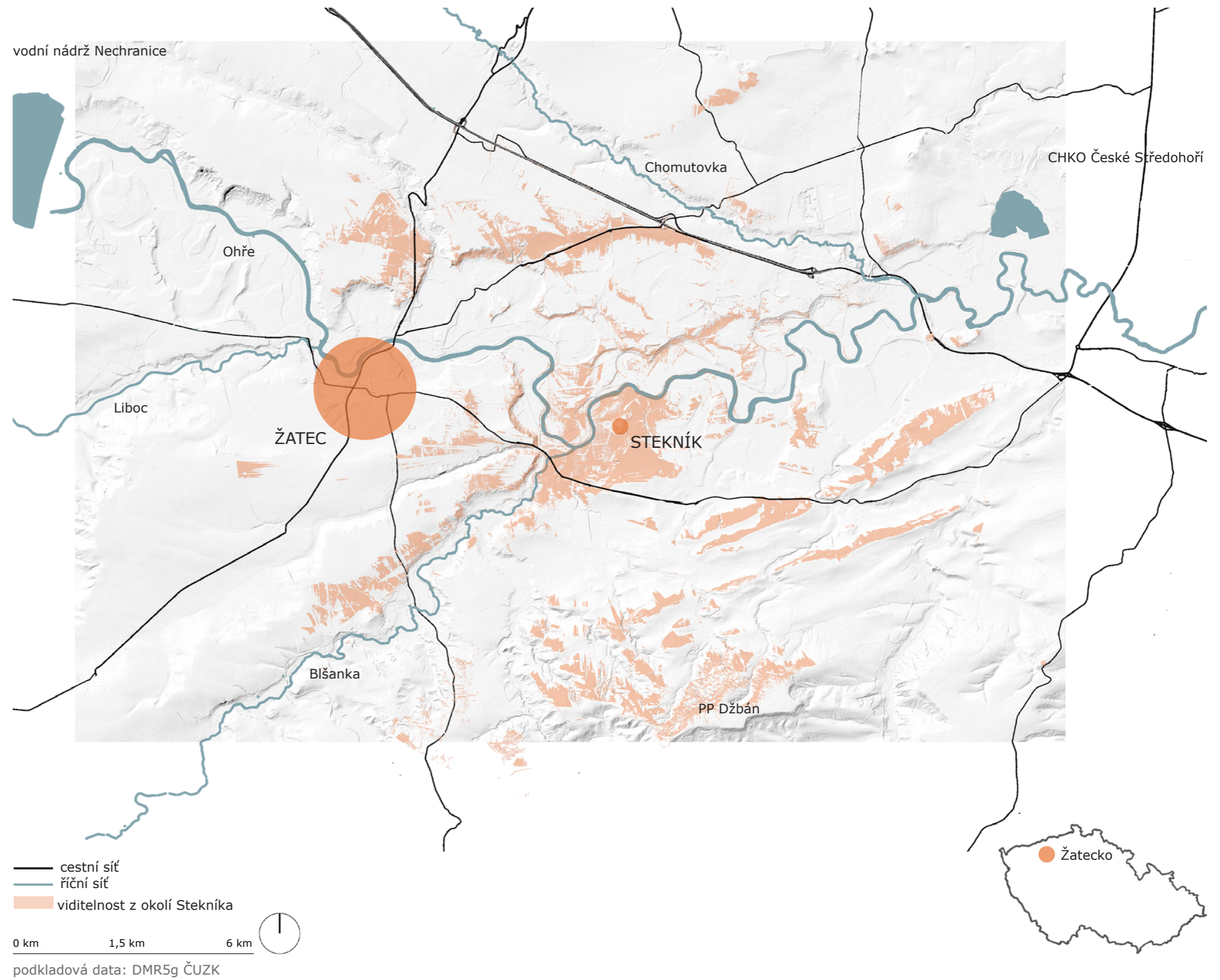
METODIKA

Zpracování diplomové práce se bude skládat z následujících kroků:

1. Analýzy:
Sběr a prostudování relevantních dostupných informací, materiálů a dat o území a jejich interpretace.*
2. Terénní průzkumy:
Aktualizace a ověření zjištěných informací, fotodokumentace.
3. Komunikace:
Konzultace s vybranými subjekty, jejichž zájmu se řešené území dotýká, zjištění doplňkových informací.
4. Návrhový proces:
Prověřování a komparace variant a možností řešení, tvorba výsledného návrhu.
5. Prezentace:
Tvorba výsledné grafické podoby zpracovaného díla

*zpracováno převážně v rámci předdiplomní seminární práce v předcházejícím semestru

ŘEŠENÉ ÚZEMÍ

2. ANALÝZY A INTERPRETACE

podkladová data: Císařské otisky stabilního katastru ČUZK

HISTORICKÉ LETECKÉ SNÍMKY 1938

podkladová data: Historická ortofotomapa 1938

AKTUÁLNÍ LETECKÉ SNÍMKY

0 m 200m 400m

KRAJINA ŘEKY

Geomorfologie

Dle geomorfologického členění se území nachází v oblasti Hercynské, v provincii Česká vysočina a na hranici geomorfologických soustav Krušnohorská soustava a Česká tabule.

Zasahují zde tyto jednotky:

- Soustava Krušnohorská/ podsoustava Podkrušnohorská/ celek Mostecká pánev/ podcelek Žatecká pánev
- Soustava Česká tabule, podsoustava Středočeská tabule/ celek Dolnohorská tabule/ podcelek Hazmburská tabule.¹

Geologie

Na území zasahují tyto geologické jednotky:

- převážně: Český masiv/ platformí formace/ mezozoikum Českého Masivu/ Svrchní Křída/ Turon – převážně mořské a siliklastické a karbonátové sedimenty

- z jihovýchodu zde zasahuje: Český masiv/ platformní formace/ kenozoikum/ terciér Českého Masivu/ Neogén/ aquitan-baden – siliklastika, uhelné sloje, vulkanity.²

Geologické podloží pánevního dna tvoří nivní písčito-hlinité, sedimenty, písky a štěrky. Okolní terasy jsou tvořeny neogenními písčitymi a vápennými jíly, případně vápennými pískovci.

Pedologie

Půdy tvoří fluvizemě a regozemě, v mrtvých ramenech také gleje. Na svazích se vyskytují kambizemě a rankery na výše položených plošinách černozemě.

1 Boháč, Kolář, 1996
2 Kolejka, 2009

Hydrologie

Oblast patří do úmoří severního moře a hydrogeologického rajonu Mostecká pánev – jižní část.²

Záplavové území řeky Ohře se rozkládá především na území původních meandrů. V řešeném území záplavová zóna Q 100 zasahuje do intravilánu obcí Zálužice, Trnovany a Strkovice. V krajině se nacházejí jak historické, tak nově vybudované protipovodňové valy. Na území se mimo řeky Ohře nachází potok Blšanka, Liběšický potok, Radičevská strouha a další drobné toky. V místech původních říčních meandrů se nachází občasně mokřady, v minulosti byla dna meandrů využívána jako zemědělská půda.

Klimatické podmínky

Dle údajů z let 1961-2000 Žatecko patří mezi jedny z nejteplejších oblastí České republiky, teplotní poměry jsou srovnatelné s jižní Moravou, Labskou pánví a Dolnomoravským úvalem. Průměrné srážky jsou zde nejnižší v ČR. Průměrná roční relativní vlhkost je však vyšší (75-80%), než je tomu na jižní Moravě a v některých oblastech Polabí (méně než 75 %). Průměrná rychlost větru dosahuje nejnižších hodnot (průměrná roční rychlost větru je cca 0-2 m/s ve výšce 10m), převažují jihozápadní a západní větry.²

Dle údajů z let 1901-1950 se jedná se o klimatickou oblast T2 (teplá). Počet letních dnů je 50-60.³

3 Quitt, 1971
4 Culek, 2012
5 Neuhäuslová, Moravec, 1998

Biogeografie

Z pohledu individuálního biogeografického členění spadá území do fyto geografické provincie Středoevropských listnatých lesů, podprovincie hercynské, na území spadají tyto bioregion 1.1 Mostecký a 1.2 Řipský.⁴

Bioregion Mostecký náleží k nejteplejším a nejsušším oblastem České republiky, převažuje 2. vegetační stupeň.

Typické jsou zbytky stepní a vzácně i halofilní bioty. Ve flóře jsou zastoupeny submediteránní a ponticko-panonské, méně subatlantické prvky, přítomna je řada mezních prvků. Typickou část bioregionu tvoří plošiny neogenních sedimentů s pokryvy spraší s potenciální vegetací teplomilných doubrav. Do těchto plošin jsou zařazena mělká údolí a kotlinovitě sníženiny s dubohabrovými háji a na svazích s maloplošně rozšířenými šipákovými doubravami, podél vodních toků se vyskytují potoční luhy. Bioregion je tvořen neogenní pánví vyplněnou jílovitými a písčitymi sedimenty s mocnými slojemi hnědého uhlí; místy se vyskytují pískovce a vypálené jíly (porcelanity).

Údolí Ohře je naproti tomu široké; v úseku pod Nechranickou přehradou vytváří Ohře složitý systém meandrů v různé míře zaklesnutých. Význačné jsou strže v nezpevněných třetihorních horninách, především v jílech. Pokud probíhají údolí zhruba S-J směrem, vykazují výraznou asymetrii tj. ploché spraší pokryté východní svahy a strmé svahy obrácené k západu.

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Reliéf má charakter členité pahorkatiny s výškovou členitostí 75-120 m, pouze v úsecích větších plošin má ráz ploché pahorkatiny s členitostí 30-75 m.⁴

Biochory

Z hlediska typologického biogeografického členění se na území nachází tyto biochory:

- 2S – biochora převážně středně živných stanovišť 2. veg. stupně
- 2n – biochora užších niv 2. veg. stupně
- 2V – biochora vápenných stanovišť 2. veg. stupně⁴

Potenciální vegetace

Potenciální přirozenou vegetací na území jsou:

- *Melampyro nemorosi-Carpinetum* (Černýšová dubohabřina)
- *Pruno fraxinetum* (Střemchová jasenina), místy v komplexu s *Alnio glutinosae* (Mokřadní olšiny)⁵

Fyto geografie

Fyto geografické členění:

- obvod České termofytikum, okres 2 Střední Poohří, podokres 2a Žatecké Poohří, charakteristickými znaky jsou oreografický stupeň kolinní (pahorkatinný) na neogenních sedimentech v silném srážkovém stínu Krušných hor

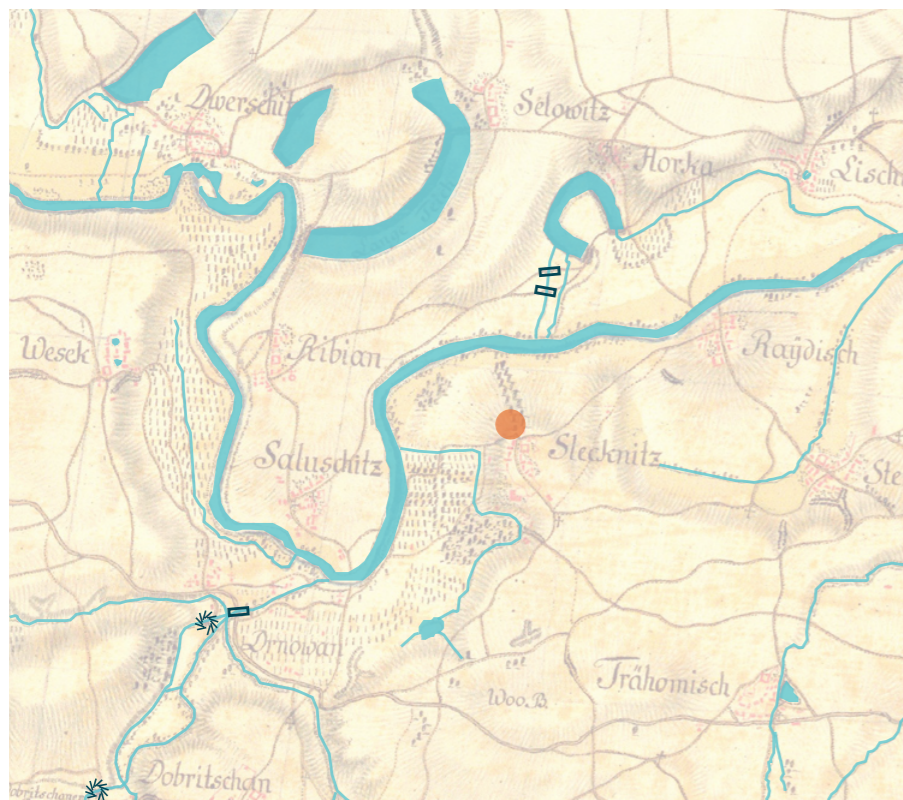
Typické je téměř úplné odlesnění a výskyt zasolených biotopů, jedná se o zbytky lužních lesů v okolí řeky Ohře, zbytky teplomilných doubrav a spraše s výskytem svazu *Festucion-valesiacae* a teplomilnými pleveli.²

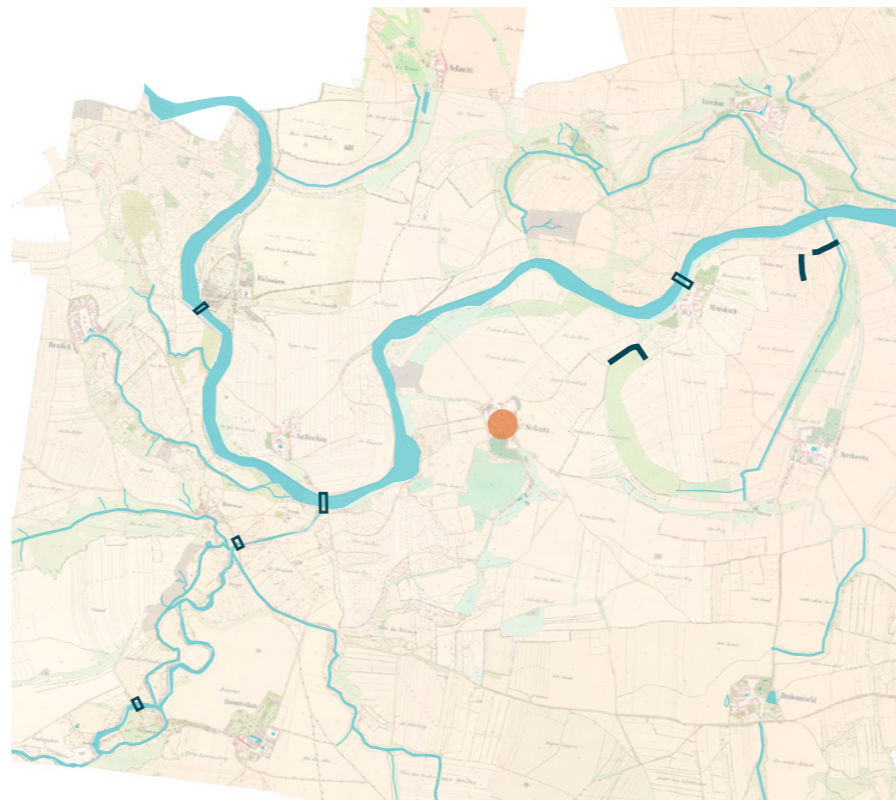
zdroj obr.: archiv autorky

KRAJINA ŘEKY

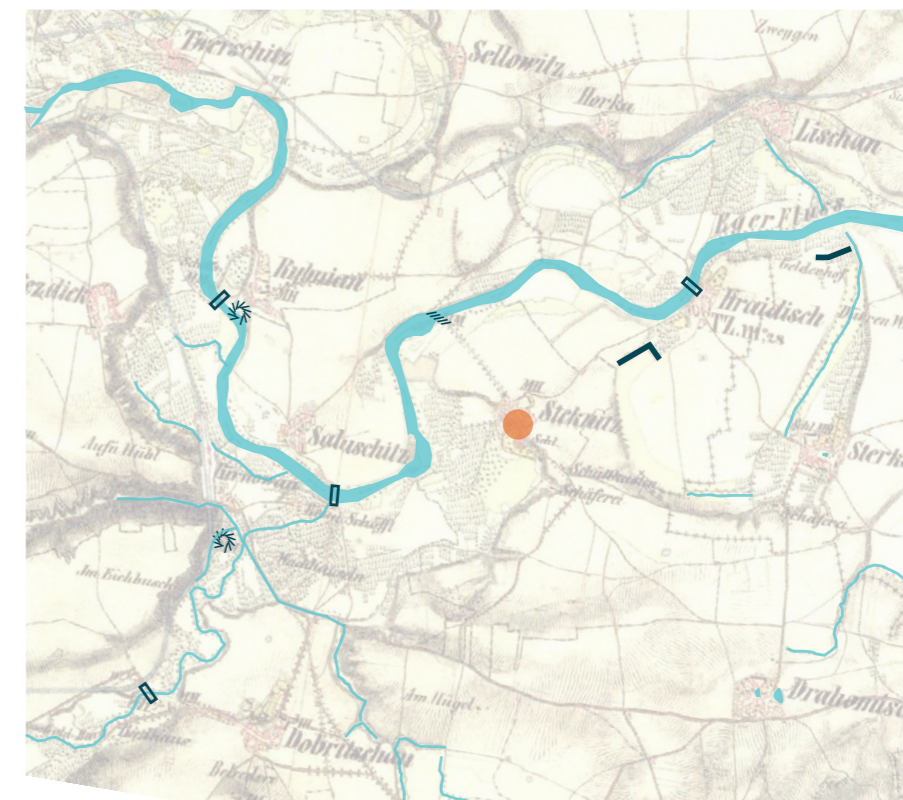
PROMĚNY ŘIČNÍ KRAJINY V ČASE

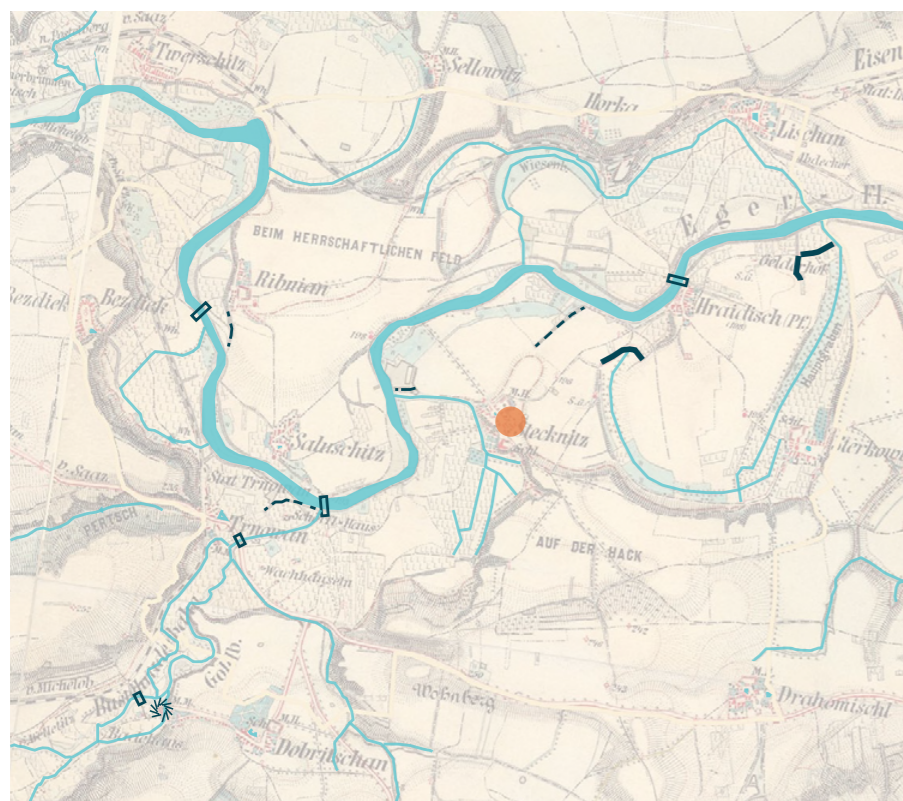
I. vojenské mapování 1764-1768

mapa stabilního katastru 1826-1843

II. vojenské mapování 1836-1852

III. vojenské mapování 1877-1880

letecké snímky 1953

letecké snímky 2018

 mlýn
  most
  povodňový val
  obec Stekník

podkladová data: I. vojenské mapování, II. vojenské mapování, III. vojenské mapování, Císařské otisky stabilního katastru ČUZK, Historická ortofotomapa, Ortofoto ČUZK

0 km 1,5 km

PŘÍBĚH ŘEKY

Původní meandry řeky Ohře v krajině poznáme podle podmáčené půdy a rákosin. Dříve v nich člověk zakládal rybníky a později pěstovat chmel. Pradávný příběh řeky je dodnes otištěný do krajiny.

Říční niva je území patřící řece a všemu, co k ní patří. Břehovým porostům, mokřadům, drobným vodním tokům, nivním loukám a pravidelným záplavám. A protože člověk řeku znal, stavěl jí od pradávna do cesty povodňové valy. K překonání řeky našel brody a vystavěl mosty. Krajina řeky s krajinou zemědělskou odedávna soupeří o svůj prostor. Zemědělská půda dnes dosahuje až k říčním břehům. Niva řeky se totiž prokázala jako nejvhodnější místo pro chmel. Podél vodního toku tak zůstaly jen úzké pásy pobřežních křovin a jediný fragment tvrdého luhu.

Také na strmých svazích říčních teras se dříve nacházely pastviny, chmel, vinice a sady. Dnes už se hospodaří jen tam, kde je to nejjednodušší. Zemědělství se omezilo na rozsáhlé monokultury, zatímco sluncem vyhřívané svahy zarůstají lesem.

Jak vypadala původní drobná pozemková držba, můžeme vyčíst z několika málo remízků zachovaných v polích na říčních terasách. Původní struktury chmelnic v krajině již nenajdeme.

- - - oblast říční nivy
- - - stopa nejstarších říčních meandrů
- - - stopa mladších říčních meandrů
- historický povodňový val
- další útvary chránící před záplavami
- pobřežní lemy (vrbové křoviny)
- fragment lužního lesa
- lesní porosty na svazích
- pozůstatky remízků
- zemědělsky využívaná půda

podkladová data: Ortofoto ČUZK

KRAJINA CHMELE

Pěstování chmele v Českých zemích

Původně byl chmel v českých zemích pěstován již od 8.-9. století rozptýleně po celém území. Vlastí chmele je pravděpodobně podhůří Kavkazu, odkud se od 5. století šířil do Evropy. Poznatky o pěstování chmele nejspíše převzali chmelaři od vinařů. Největší rozvoj českého chmelařství byl v době Karla IV.

Od 15. století se začínají chmelnice zakládat především v klimaticky vhodnějších oblastech. Vlivem selekce rostlin v odlišných půdních a klimatických podmínkách se začal vyvíjet tzv. "český chmel", jehož pěstování se postupně situovalo do Žatecké, Ústěcké a Tršické chmelařské oblasti.¹

Žatecký chmel

Žatecký poloraný červeňák (ŽPČ) je popisován jako jemně aromatický. Tato odrůda vznikla přirozeným šlechtěním z původně plošně rozšířených porostů žatecké a ústěcké oblasti, a to klonovou selekcí metodou pozitivních výběrů.

Nejznámějším českým šlechtitelem je doc. Karel Osvald. Žatecký chmel byl a je považován za standart kvality, která je dána souhrnem vhodných půdních a klimatických podmínek.

Až do poloviny 90. let 20. století byl jedinou odrůdou chmele pěstovanou v české republice. Od té doby způsob zpracování chmele prošel značnou proměnou, začínají se využívat chmelové extrakty a pelety, což způsobilo v letech 1997-1998 odbytovou krizi českého chmele o více než 40%. Navíc již v roce 1925 se začala

1 Krofta, 2010

2 Chmelařské muzeum, 2015

objevovat choroba chmele - perenospora chmelová.² Začaly se hledat cesty, jak české chmelařství znovu zefektivnit. Bylo provedeno ozdravení odrůdy od virových infekcí, což značně zvýšilo výnosy, dnes již tvoří 60% sadby této odrůdy.¹

Dnes je Žatecký chmel zapsán do rejstříku chráněných označení původu EU.

Půdní podmínky

Klimatické podmínky v jednotlivých chmelařských oblastech jsou značně odlišné. Na Žatecku jsou to černozemě s mocnými humusovými horizonty, vyvinuté na spraších popř. křídových slínech v nadmořské výšce 200-350 m n. m. Nejpříznivější jsou hlinité až jílovito-hlinité půdy. Pro pěstování chmele jsou vhodné také hnědozemě na spraších a rendziny. V údolí Ohře se pěstuje chmel na nivních půdách různého charakteru (většinou hlinitopícnité až jílovité, okolo Blšanky také vápenaté). Štěrkopícnité terasy podél Ohře a na nich vyvinuté mělké hnědé půdy jsou však pro pěstování chmele nevhodné.¹

Klimatické podmínky

Optimální pro pěstování chmele je prům. roční teplota vzduchu 8-9 °C, ve veg. období 13-15°C, průměrný roční úhrn srážek 500mm, ve veg. období 250-340 mm. vhodné jsou chráněné výslunné polohy, situované v dolních částech mírných svahů jižní, jihozápadní nebo jihovýchodní expozice. Vhodné jsou také polohy v širších, dobře větraných údolích, chráněných před prudkými větry. Na Žatecku jsou chmelnice situovány

převážně v údolí Ohře a jejích přítoků, částečně i na jejích terasách. Údolí Ohře dosahuje šířky až 2000m, říční terasy zajišťují ochranu před větry. Orientace chmelnic se doporučuje v ve směru východ-západ.

Chmel je náročný na spotřebu vody, 1kg zelené hmoty jí potřebuje přibližně 500l. Protože se chmel na Žatecku pěstuje ve velmi suchých oblastech, je nižší úhrn srážek vyrovnán volbou vhodného stanoviště s vyšší půdní vlhkostí. Chmel negativně ovlivňují stále častější krátkodobá sucha, proto je dnes již 25% chmelnic pod umělou závlahou. Mírné proudění vzduchu je vhodné, silné větry jsou pro chmel naopak škodlivé.¹

Fenologie chmele

Chmel je dvoudomá víceletá rostlina, její kořenová část může na stanovišti vytrvat několik desítek let. Pro pivovarnictví mají význam samičí rostliny se šišticemi - chmelovými hlávkami.

Nadzemní část tvoří jednoletá lodyha - chmelová réva - dosahující výšky až 8m, která nese chmelové listy a hlávky.

Chmel prochází během roku dvěma fázemi, fází kryptovegetace (zimní odpočinek) a fází vegetace.

- perioda kryptovegetace (X-IV)
- perioda vegetace (IV-X)

Fenologickými fázemi chmele jsou:

- počátek rašení (IV), objevují se klíčky
- vytvoření 3 článků révy (V), první ovíjení révy
- počátek tvorby pazochů (VI), výška

CO POTŘEBUJE CHMEL

180-220 cm

- počátek tvorby paliček (zač.VII), výška rostliny dosahuje výšky chmelové konstrukce
- počátek osýpky (pol.VII), vznik šištic
- počátek hlávkování (kon.VII), zvětšování šištic
- technická zralost hlávek (kon. VIII)
- odumírání révy (pol. IX)²

Práce na chmelnici

jaro: **jarní řez**

Je řezem podzemní části rostliny tzv. babky, řezem se odstraňují přírůstky nového dřeva a přebytečné výhony z vytrvalé části rostliny.

jaro: **zavěšování chmelovodičů**

Na jaře se ocelové drátky zavěšují ke konstrukci pomocí tyčí se závěsným háčkem a ukotvují se do země pomocí "pícháku"

Do 30. let 20. století se přes dráty stropu konstrukcí přehazovaly ručně konopné motouzy.²

léto: **česání chmele**

Letní práce zahrnují sběr a sušení.

Původně probíhalo ručně, révy se očesávaly přímo na chmelnici pomocí česáčů na tzv. chmelových brigádách. Mechanizovaná sklizeň se zaváděla od 60. let 20. století pomocí česacích strojů, k nimž se dovážely chmelové révy na dvoukolových kárách pomocí tzv. polní čtyry. Pozdější typy česacích strojů se nacházely ve sklizňových střediscích a přímo navazovaly na pásové sušárny. Od 80. let se začalo využívat také mechanizovaných strhávačů chmele.²

zdroj obr.: Město Žatec, 2019, Chmelařské muzeum, 2015 a archiv Jaroslava Špičky, upraveno

KRAJINA CHMELE

Pěstování chmele na Žatecku je v písemných pramenech zmiňováno již v roce 1030. Nepřímým dokladem o pěstování chmele v Žatci a jeho okolí je právo várečné v souvislosti se získáním městských práv v roce 1265.¹ Společnost žateckých prárovárečnicků se soustředila kolem hlavního náměstí. Chmelnice patřila téměř ke každému měšťanskému domu, sušilo se na půdách s typickými větracími otvory. Vývoz chmele do ciziny byl regulován již od dob Karla IV.¹ Na přelomu 19. a 20. století se žatecký chmel pravidelně dovážel do Ameriky, a také do Japonska. Zavedení železnice výrazně zrychlilo a zlevnilo export chmele. V roce 1900 mělo město Žatec 15 900 obyvatel, 1034 domů, 161 firem s prodejem chmele, 53 balíren a skladů a 2 pivovary.²

Dovoz chmele do Žatce

Převážná většina chmele se pěstovala v krajině v okolí Žatce. Ve zdejších obcích se nacházely četné stavby sloužící právě k sušení chmele. Převoz chmele z krajiny do Žatce se pravděpodobně odehrával především pomocí povozů přes Trnovany, o čemž svědčí četné hostince, které se zde v minulosti nacházely. V letech 1871-1873 vznikla možnost převozu chmele po železnici, nicméně nádraží v Žatci bylo situováno poměrně daleko od centra a navíc pod prudkým kopcem, je tedy pravděpodobné, že se zůstalo u dopravy pomocí povozů. Mezi lety 1898 a 1900 se uvažovalo o protažení železnice až k radnici na hlavním náměstí pomocí lanové tramvaje kombinující nákladní a osobní přepravu. Kvůli své nákladnosti

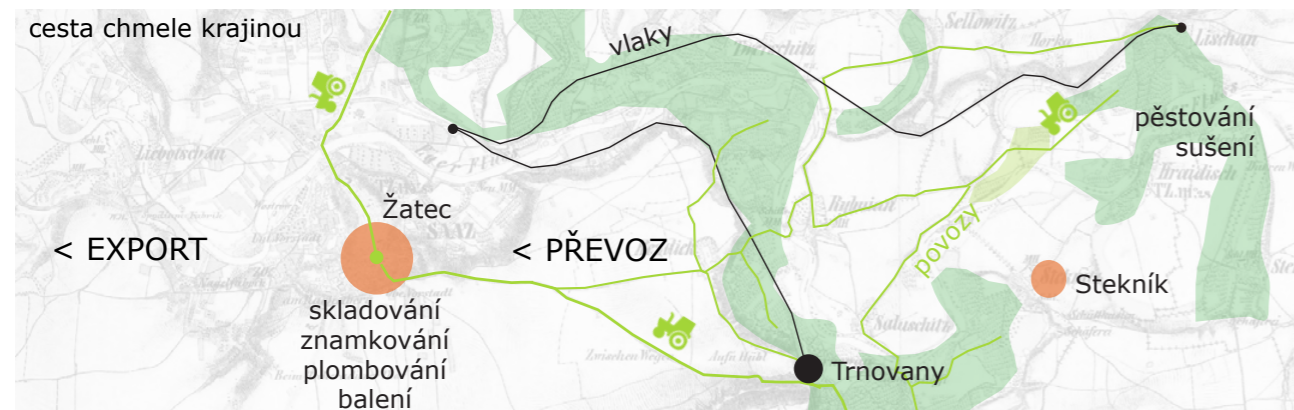
tento projekt nakonec nebyl realizován.²

Sklady a balírny chmele

Do Žatce se dovážel chmel ze všech okolních pěstitelských obcí a vesnic. Mezi obchodníky s chmelem, kteří sklady a balírny provozovali, patřili především židovské rodiny. Zpočátku se jednalo o jednoduché prostorné stavby s dřevěnými podlahami. Většina skladů a balíren chmele byla situována na tzv. Pražském předměstí. Pomocí rumpálů se žoky zvedaly do vyšších pater. Zde se usušený chmel balil do silných jutových pytlů šlapáním a později lisováním, do žoků, balotů, kostek a hranolů. Poté se žoky odvážely ke známkování. Do 80. let 20. století se chmel před skladováním šířil v sirných komorách s vysokými komíny. Od 20. let 20. století se objevují v sušárnách elektrické výtahy a hydraulické lisy. Dnes se chmel skladuje ve formě granulí a pelet. První linky na granulování byly postaveny v 70. letech 20. století.²

Známkování a plombování chmele

Původně bývaly žoky opatřovány městskou pečeti, roku 1833 byl založen chmelařský spolek, který chránil žatecký chmel plombováním. Od roku 1921 bylo zavedeno povinné známkování chmele v tzv. "známkovně", které mělo zajistit kvalitu a původ chmele, bez ohledu na to, zda bude určen k vývozu. První známkování probíhalo přímo v chmelařských obcích, druhé ve známkovnách. Dnes roli kontroly převzal Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský.²

1 Radová, 2019

2 Chmelařské muzeum 2015

PĚSTOVÁNÍ CHMELE

Krajina tyčových chmelnic

Původní pěstování chmele probíhalo na tyčích. V dubnu byla ke chmelové rostlině zaražená dřevěná tyč 6-8 m vysoká, rostlina se uvazovala žitnou slámou nebo lýkem průběžně po celou dobu svého růstu. Chmel se sázel ve sponu 80x80 cm. Sklízely se celé tyče s chmelem a byly ocesávány přímo na chmelnici nebo ve stodolách a kůlnách. Přes zimu byly chmelové tyče ukládány na hromady do tvaru ležatých nebo stojatých kuželů nebo do pyramid. Tyče měly životnost 10-15 let.²

Jednalo se o mnohem náročnější způsob pěstování, než je ten dnešní. Chmelové rostliny byly každoročně vysazovány, také tyče se razily do země každý rok znovu, kvůli hustému sponu byl chmel méně odolný plísním. Na tyčích se pěstovalo od 11. do konce 19. století.²

Zpočátku se chmel pěstoval v zahradách spolu s jinými plodinami. Dle map stabilního katastru byly tyčové chmelnice mnohem menší než chmelnice dnešní, rozloha chmelnic vycházela z drobné pozemkové držby. Plochy chmelnic se střídaly s poličky, pastvinami, loukami, mokřady a sady v rozmanitém vzorci. Přesný vzhled krajiny však lze jen odhadovat. Drobná struktura krajiny se opakuje i na leteckých snímcích z roku 1938, tyčové chmelnice jsou zde již postupně nahrazovány drátěnými konstrukcemi, mezi chmelnicemi se vyskytují převážně pastviny, pole či louky. Ve Stekníku dodnes zůstaly stáje pro býky, dle stabilního katastru zde byla také ovčárna.

Krajina drátěných konstrukcí

Od počátku 19. století se začaly objevovat konstrukce na pěstování chmele. Zkoušely se různé typy trvalých konstrukcí, včetně několika typů konstrukcí nízkých a různých způsobů zavádění chmele na dráty připevněné k jednotlivým tyčím.²

Postupně se však přešlo ke konstrukcím vysokým. Na Žatecku byla vyvinuta tzv. "žatecká drátěnka", která se prokázala k pěstování chmele jako nejvhodnější. Základ konstrukce tvoří tyče protkané systémem drátků. Chmel není veden po samotných tyčích, nýbrž po drátě, chmel se nemusí uvazovat a navíc je chmelnice vzdušnější a stabilnější. V současnosti jsou znovu zkoušeny nízké konstrukce, které umožňují pěstování odlišných odrůd chmele a nové způsoby mechanizované sklizně.²

Žatecká drátěnka je v regionu stavěna od 80. let 19. století. Původní úzké spony 150x120 cm později nahradily spony široké 300x100 cm, které umožnily orbu pomocí tažných zvířat a později také mechanizovanou sklizeň. Původně se na sloupy používaly odkorněné kmeny, dnes se používají kůly betonové.²

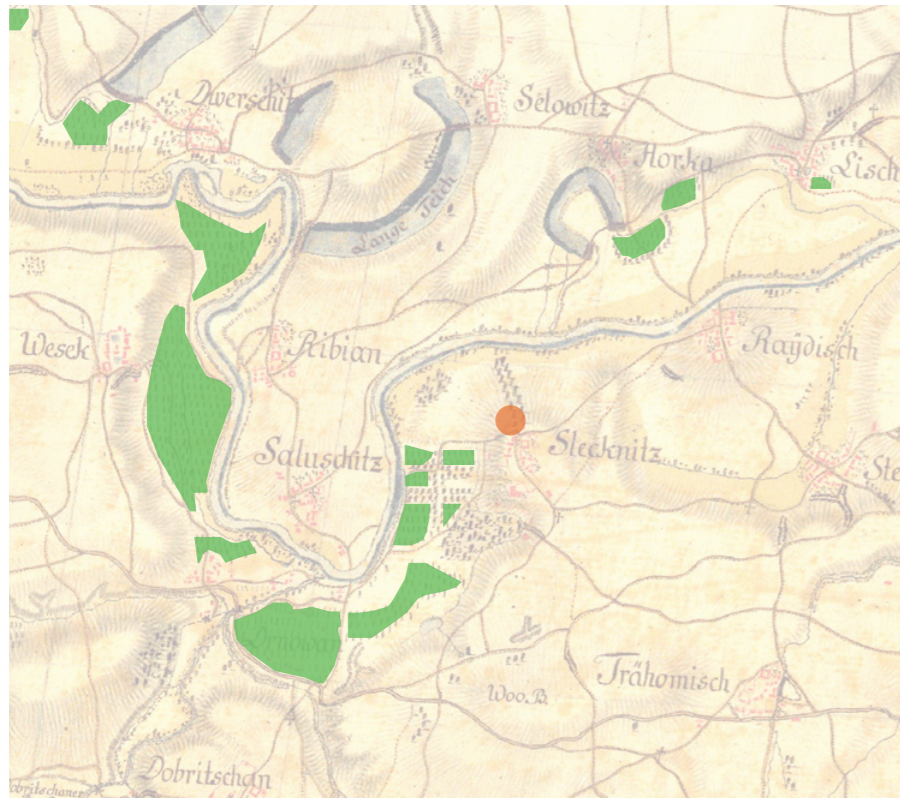
Chmelové konstrukce, narozdíl od minulosti, tvoří dnes v krajině rozsáhlé, dále nedělené plochy. Tuto změnu způsobilo jak zavedení drátěných konstrukcí, tak změny spojené s poválečnými osudy sudetských krajin a kolektivizací zemědělství, v krajině Stekníku pak sjednocení veškerého chmelařského hospodaření pod velkostatek, dnešní Chmelařský institut.

zdroj obr.: E15.CZ, 2020, Národní památkový ústav, 2019

KRAJINA CHMELE

PROMĚNY CHMELOVÉ KRAJINY V ČASE

I. vojenské mapování 1764-1768

mapa stabilního katastru 1826-1843

II. vojenské mapování 1836-1852

III. vojenské mapování 1877-1880

letecké snímky 1953

letecké snímky 2018

polohy pro pěstování chmele obec Stekník

podkladová data: I. vojenské mapování, II. vojenské mapování, III. vojenské mapování, Císařské otisky stabilního katastru ČUZK, Historická ortofotomapa, Ortofoto ČUZK

0 km 1,5 km

KRAJINA CHMELE

Trnovany,
Sušárna Haussmann

Stekník,
Sušárna
v bývalé sýpce

HISTORICKÉ CHMELAŘSKÉ STAVBY

Trnovany,
Sušárna Schoffl

Stekník,
Komorová sušárna

Historické sušení chmele

Původně se chmel sušil na slunci. Ve městech probíhalo sušení chmele zejména na půdách, kde byl chmel rozprostřen na podlahu nebo nasypán na tzv. lísky a třikrát denně se obracel. K proudění vzduchu sloužily speciální otvory - volská oka, vikýře a dlouhé průvětrné otvory.

Lísky se zavěšovaly několik pater nad sebe nebo se ukládaly na speciální stojany, chmel se zde vysoušel přirozeným oběhem vzduchu od 2 do 10 dní. Speciální lískové sušárny se stavěly od konce 19. století.¹

Selské sušárny mají již od roku 1884 systémy umělého vytápění. Starší formou

¹ Chmelařské muzeum 2015

jsou sušárny hvozdové, od 19. století sušárny žaluziové.

Žaluziové sušárny tvořily vysoké stavby se soustavou cca 4 sklopných žaluzií v rozestupu min. 80 cm nad sebou. V přízemí stavby se nacházela pec, v podkroví byl odsávací prostor pro zajištění správného koloběhu vzduchu. Na žaluziích se chmel sušil cca 1,5 hod., poté se žaluzie sklopily a chmel spadl o patro níže. Na vrchní žaluzii ji byl rozprostřen další čerstvý chmel.¹

Komorové sušárny byly obdobou sušáren hvozdových, skládaly se z 2-4 komor. Odvod vzduchu zajišťovaly ventilátory. Chmel se následně přesušoval na tzv. nekonečných páslech.¹

SOUDOBÉ CHMELAŘSKÉ STAVBY

Stekník,
Areál chmelařského
institutu

Stekník,
Ubikace brigádníků

Stekník,
Česačky na chmel

Soudobé sušení chmele

Od 60. let 20. století se objevují komorové sušárny, později také sušárny pásové s klimatizačními jednotkami, které přímo navazovaly na česací stroje. Zpracování chmele se postupně centralizuje do velkých jednotek a původní soukromé objekty sušáren ztrácejí svoji funkci.¹

První využívané typy pásových sušáren dokázaly usušit až 375 kg chmele za hodinu, pozdější typy 650 kg.

Později byl systém doplněn o klimatizační komory pro úpravu vlhkosti a možnost okamžitého transportu.

Pásovou sušárnu tvoří 3 nekonečné síťovité pásy, na nichž se suší chmel, teplý

vzduch zajišťuje teplovzdušný agregát, vzduch je odsáván otvory ve stropě. Díky propojení sušáren s mechanizovaným procesem česání se dnes výrazný podíl práce při sběru chmele přesunul z chmelnic pod střechu česacích objektů.¹

Současnou chmelařskou "architekturu" tvoří nejen objekty česaček, ale taky areály hal a skladů a dodnes používané ubikace pro chmelové brigádníky, které například ve Stekníku nahradily původní noclehárnu v místním zámku.

zdroj obr.: archiv autorky

PŘÍBĚH CHMELE

Příběh chmele se v krajině píše o roku 1030. Co zde bylo předtím můžeme jen hádat, snad to byly rybníky, vinice a sady.

Chmel se vlouдал do krajiny a postupně se v ní usazoval. Před dvěma stovkami let se shlukoval jen do malých nahuštěných chmelnic, protkaných políčky, mokřinami, remízky a sady. Na tyčích mu však bylo těsno, a tak mu člověk vymyslel konstrukce z drátů, ve kterých má nevidaně vzduchu a prostoru.

A tak se chmel rozletěl do krajiny a v posledním století postupně jí zabral větší a větší plochy. A protože se mu začalo přezdívat zelené zlato, člověk zakopal potůčky, vysušil mokřiny, pokácel sady, a všechno, co měl, dal chmelu.

Aby se chmel přichystal na cestu do Žatce, musí se prvně pečlivě sušit. Kdysi jej lidé sušili na dvoře na slunci, ti bohatší si postavili překrásné sušárny, na které byli patřičně pyšní. Dnes už je všechno jinak. K sušení máme veliké haly, ve kterých pracují pásy a stroje, a také chmeloví brigádníci.

HISTORICKÉ CHMELAŘSKÉ STAVBY

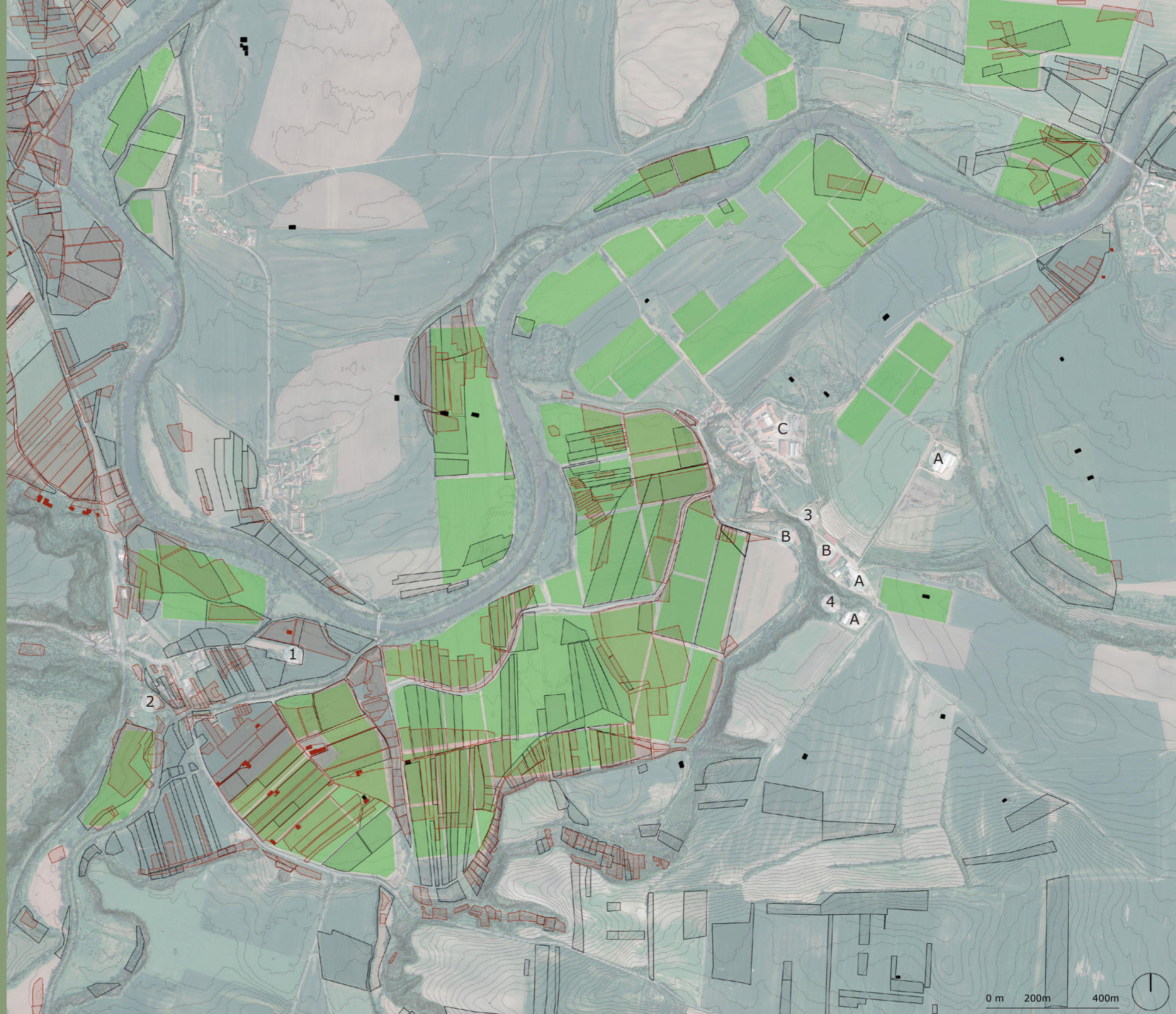
1. Trnovany, sušárna Schoffl
2. Trnovany, sušárna Haussmann
3. Stekník, sušárna v bývalé barokní sýpce
4. Stekník, komorová sušárna

SOUDOBE CHMELAŘSKÉ STAVBY

- A Stekník, česačky na chmel
- B Stekník, ubikace brigádníků
- C Stekník, areál chmelařského institutu

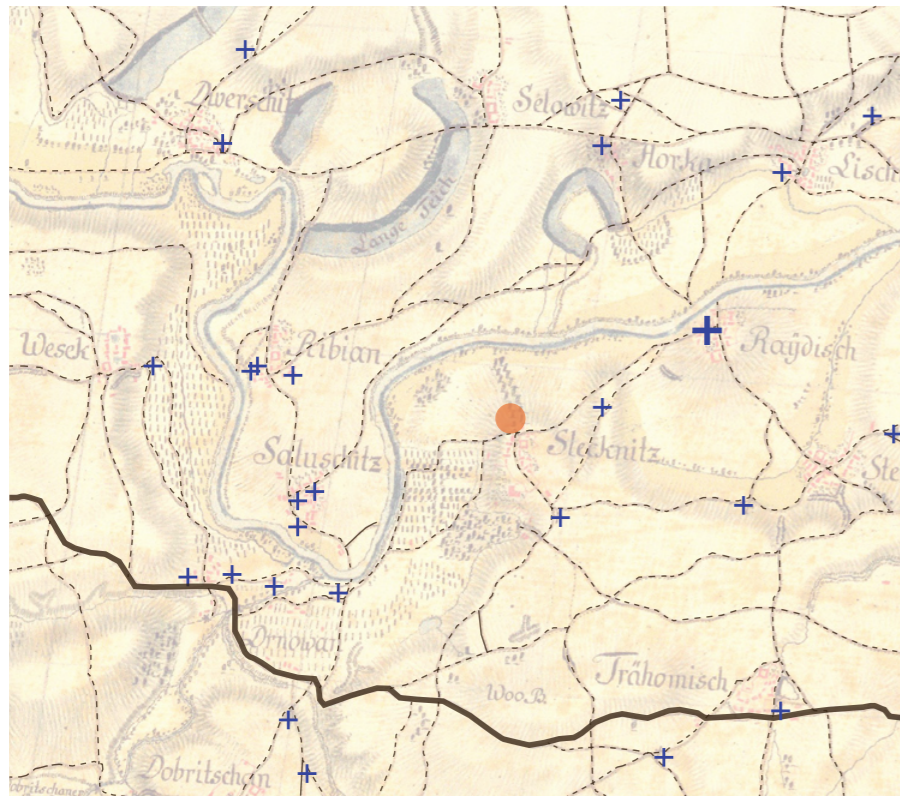
POLOHY CHMELNIC

- plochy s chmelem dle map stab.katastru
- chmelnice na leteckých snímcích r. 1938
- současné plochy chmelnic
- zaniklé drobné stavby dle map stab.katastru
- zaniklé drobné stavby na leteckých snímcích z roku 1938

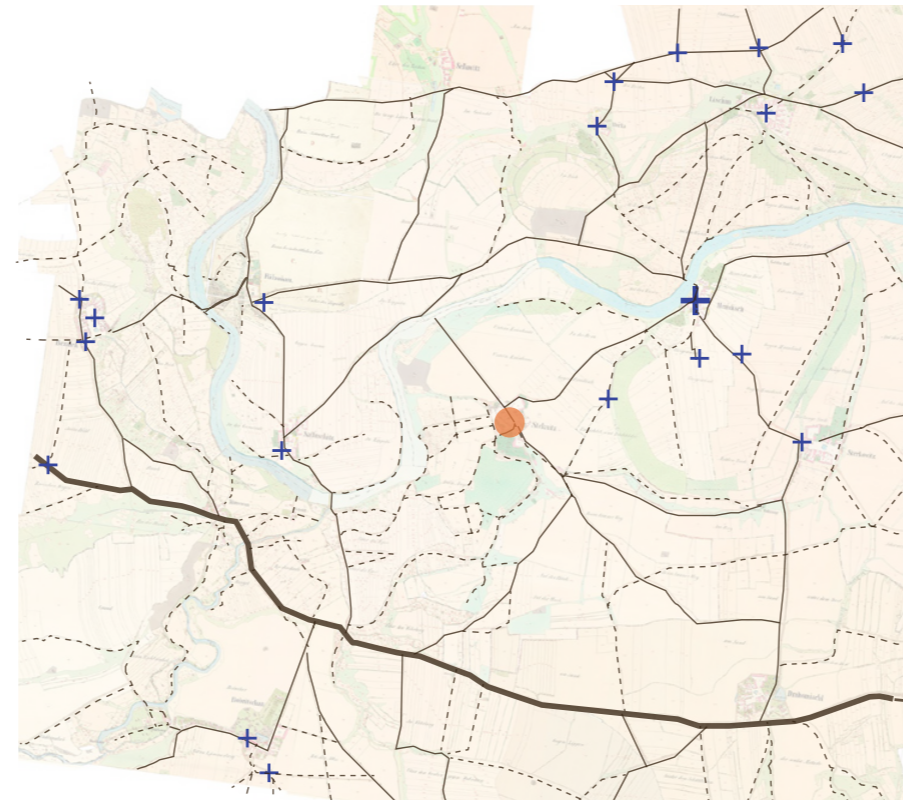

KRAJINA CHMELAŘSKÝCH OBCÍ

PROMĚNY CESTNÍ SÍTĚ V ČASE

I. vojenské mapování 1764-1768

mapa stabilního katastru 1826-1843

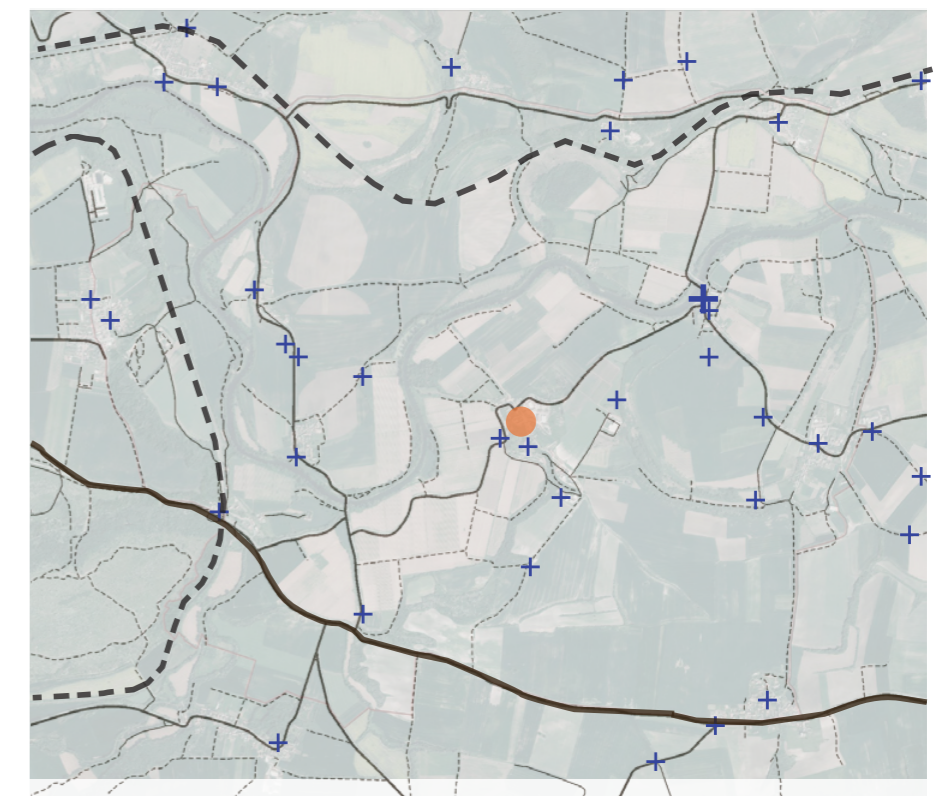
II. vojenské mapování 1836-1852

III. vojenské mapování 1877-1880

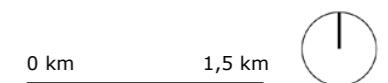
letecké snímky 1953

letecké snímky 2018

✚ drobné sakrální objekty ● obec Stekník

podkladová data: I. vojenské mapování, II. vojenské mapování, III. vojenské mapování, Císařské otisky stabilního katastru ČUZK, Historická ortofotomapa, Ortofoto ČUZK

KRAJINA CHMELAŘSKÝCH OBCÍ

STEKNÍK HISTORICKÝ

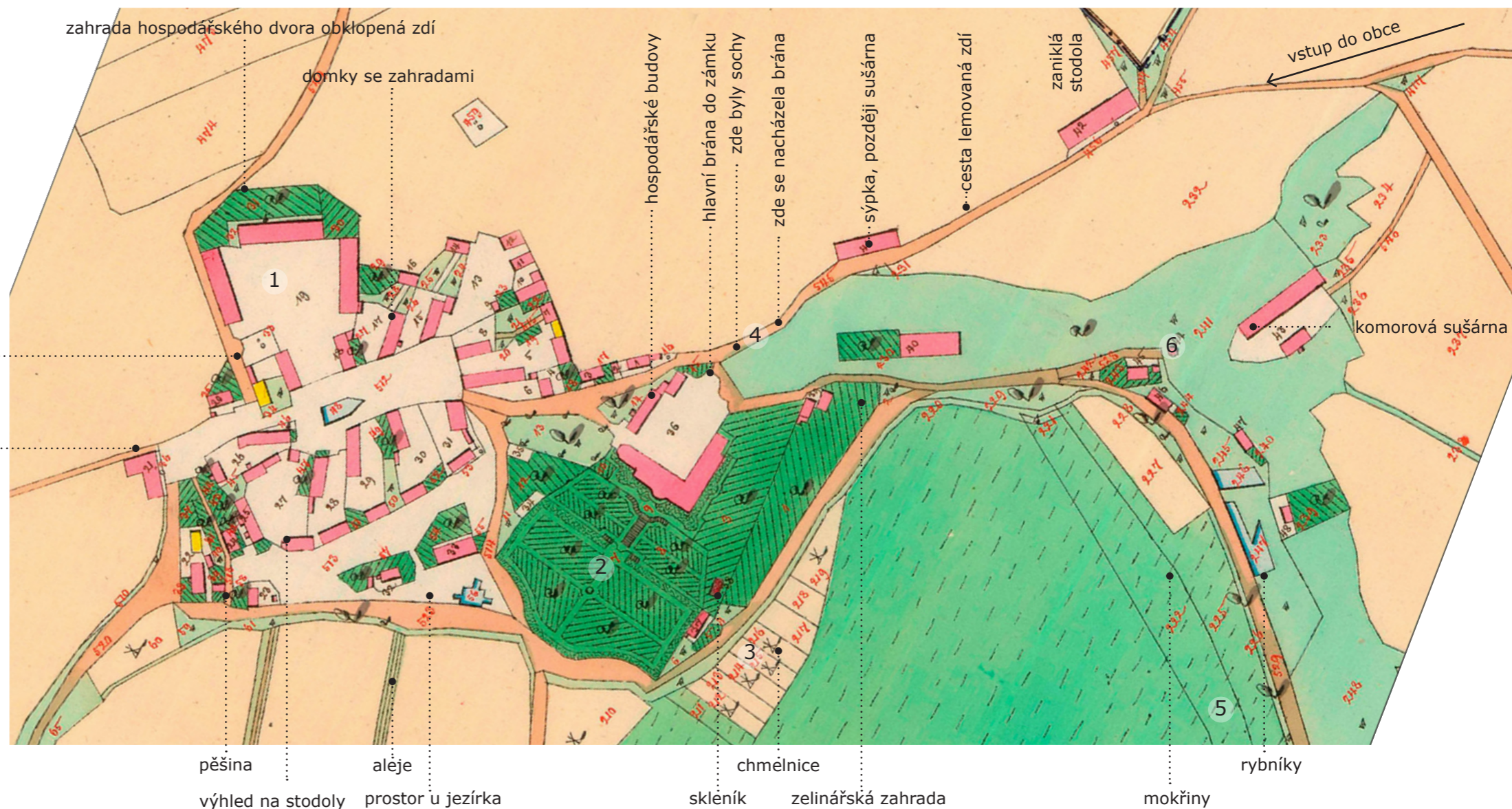
1. prázdný prostor bývalého hospodářského dvora ze tří stran uzavírala hospodářská stavení

zde mohl být boční vjezd

2. pohled od zámku na osu zámecké zahrady, ozdobný prvek na obvodové zdi i gradace rostlinných prvků zdůrazňují význam pohledu do krajiny

dříve pivovar, později hostinec

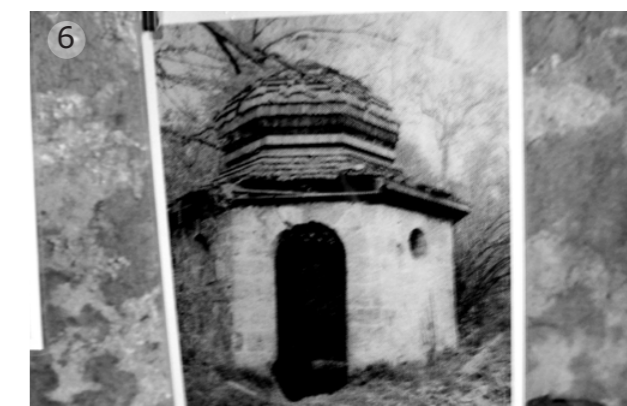
3. pod zámkem se nacházela tyčová chmelnice a zelinářské zahrady

4. vstup do zámku se odehrával z východní strany, kam mířily staré cesty do obce, cestu lemovala barokní stodola a sýpka, po severní straně byla cesta doprovázena zdí

5. mezi zámeckou bránou a sýpkou se pravděpodobně nacházela další brána, vazbu mezi branami zdůrazňovaly sochy, pod sýpkou byla louka a ovocné stromy

6. kaplička zastřešovala zdroj léčivé vody, na svazích kolem kapličky se nacházely pravděpodobně pastviny se skupinami stromů

podkladová data: Císařské otisky stabilního katastru ČUZK

zdroj obr.: archiv zámku Stekník, Památkový katalog

1. dnes se uprostřed původně prázdného dvora nachází haly a sklady

stavba garáže v proluce

2. průhled do krajiny je dnes cloněn vzrostlými stromy vysázenými podél zahradní zdi z její vnější i vnitřní strany

není, pro koho by se vařilo pivo

3. prostor pod zámek je dnes zaplněn houštím, přístřešky a výběhem s koňmi, pod svahem se nachází nepoužívaná ubikace, zámecká zahrada je naopak prázdná

podkladová data: Ortofoto ČUZK

4. stará cesta dnes končí u zemědělských hal za obcí, hlavní brána do zámku se nepoužívá, zeď, která cestu lemovala se zachovala pouze z části

5. po druhé bráně zůstaly dnes jen základy, sochy jsou přemístěny do nádvoří zámku a přes houští není sýpku téměř vidět

6. z kapličky dnes zůstala jen ruina, namísto pastvin se nachází uprostřed lesa

zdroj obr.: archiv autorky

KRAJINA CHMELAŘSKÝCH OBCÍ

1. pohled na původní návěs a statky čelně orientované, v pozadí je vidět dnes neexistující statek a v chmelnicích drobné stavby chmelových búd

•..... severně za obcí se nacházel hostinec

..... drobný vodní tok

sušárna Hausmann

mlýn
původní trasování silnice

•..... z hostince zůstaly pouze základy a zbytek sadu

..... drobný vodní tok je zatrubněn

silniční most

sušárna Hausmann

mlýn
nové trasování silnice

TRNOVANY HISTORICKÉ A SOUČASNÉ

1. pohled na poslední ze statků, které obklopovaly původní návěs

2. pohled na nádražní budovu, nedlouho po vzniku vyobrazené mapy byla prostorem návsi protažena železnice

2. původní nádražní budova, nádraží se dnes nevyužívá

3. hostinec Wolfram, situován podél příjezdové silnice v místech, kam se obec rozšířila po zániku původní návsi

4. pohled na starou školu, později zde fungoval hostinec, taktéž v odsunuté pozici

3. pohled na budovu bývalého hostince přes "druhou návěs", skrze kterou dříve vedla silnice do Žatce

4. současný stav staré školy, v popředí je nájezd na silniční most

podkladová data: Ortofoto ČUZK, Císařské otisky stabilního katastru ČUZK

zdroj obr.: Žatecko na starých pohlednicích, str. 247 a 248, archiv autorky

PŘÍBĚH CHMELAŘSKÉ OBCE

Žateckou krajinu obýval člověk už od pravěku, dodnes bychom zde našli stopy starých sídlišť a prastaré menhiry.

Dnešní vesnice byly založeny už ve středověku a i přes své stáří se od té doby příliš nezměnily. Vesnice a vesničky byly spolu propojeny složitou sítí cest, kterou po celá staletí lidé využívali a udržovali. Až v nedávné historii začaly pěšiny zarůstat a mizet uprostřed nekonečných polí.

Každá správná vesnice má svoji návěs a také statky, stodoly a brány. Ale ty žatecké mají ještě ke všemu chmelové půdy a sušárny. Sušit chmel totiž potřeboval každý, kdo vlastnil alespoň tu nejmenší chmelnici.

Na návších byla kaplička a někdy i škola, pravidelně se tu slavila dočesná - speciální chmelové dožínky. Lidé se spolu bavili německy.

Dneska však vesnice zejí prázdnotou a chmelové půdy pomalu chátrají. Po válce totiž zdejší obyvatelé museli odejít a už se nevrátili.

Žatecké vesnice jsou sice malé a přesto jakoby svítí do krajiny. Může za to opuka, bílý kámen, ze kterého jsou postaveny.

Stekník

Malá ves návěšního typu s obdélnou návší na plochem temeni návrší. Návěs je předpolím vrchnostenského sídla. Vesnice je doložena již roku 1389.¹

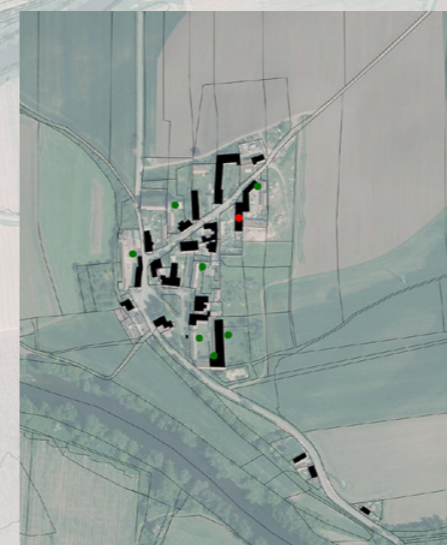
Stekník

11 staveb na zpracování chmele
5 kulturních památek
1 památková zóna
23 x bydlení, 4 x OV, 4 x RD

Zálužice

Malá ves návěšního typu situovaná v rovině v blízkosti řeky Ohře, návěs je nepravidelného tvaru. První zmínka o obci je z roku 1517.²

Zálužice

7 staveb na zpracování chmele
1 kulturní památka
19 x bydlení, 2 x OV, 1 x RD

Hradišče

Malá ves s vidlicovitou návší situována na nevýrazné terénní modelaci tvořené původním meandrem Ohře. První zmínka o obci z roku 1238.³

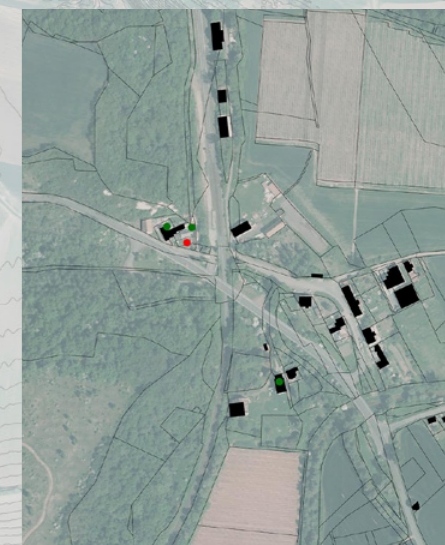
Hradišče

2 stavby na zpracování chmele
1 kulturní památka
0 x bydlení, 1 x OV, 15 x RD

Trnovany

Menší víska, dnes zachována pouze v torzálním stavu. Původní návší byla protažena železnice. Ve vsi se nacházely hostince, nádraží, telegraf a pošta.⁴

Trnovany

4 stavby na zpracování chmele
1 kulturní památka
10 x bydlení, 5 x OV, 4 x RD

- evidovaná kulturní památka
- historická stavba ke zpracování chmele
- památková zóna

¹ Pešta, 2008

² Mikroregion Žatecko, 2019

³ Postoloprty, 2013

⁴ Domovědný sborník české obecné školy v Trnovanech

podkladová data: Ortofoto ČUZK, Císařské otisky stabilního katastru ČUZK

SWOT ANALÝZA

POZITIVA

stopy zaniklých říčních meandrů
dynamický prvek řeky
dlouhodobý vztah člověka a krajiny
historické stopy v krajině
specifický cyklus hospodaření v krajině
dobře čitelné znaky krajiny
krajina vizuální
blízkost horizontů
kontrast pozvolného terénu, strmých říčních teras a strží
kontrast otevřeného a uzavřeného
svahy vymezující krajinu "dole" v údolní nivě a "nahore" na říčních terasách

výrazné stavební dominanty
chmelnice jako měřítko vložené do krajiny
specifické chmelařské stavby
výrazný vnější obraz sídel, kompaktní sídla usazená ve vizuálně přehledném terénu
solitérní stavby v krajině

Stekník - zajímavé historické a kulturní hodnoty, rozmanitost

PŘÍLEŽITOSTI

světová proslulost žateckého chmele
potenciál rozvoje turismu a zájmu o území
návaznost na Žatec

řeka
krajina neopakovatelná
krajina s příběhem
zaniklé vizuální vazby
kontrast struktury chmelnic dnes a v minulosti

dominanta a centralita Stekníku
ikonická architektura starých chmelařských staveb
dobrá vnější dopravní obslužnost a existence železnice
retenční schopnost krajiny vůči množství turistů
specifická "kultura" chmelového světa
chmelařství jako propojující téma
zaniklé drobné stavby v krajině

Stekník - potenciál obnovy původních prostorových vazeb
Stekník - potenciál využití prázdných staveb
Stekník - potenciál oživení obce novými funkcemi

NEGATIVA

zánik drobné struktury zemědělské krajiny, remízků, stromořadí a alejí
zánik drobných vodních ploch a toků
zánik starých cest a prostorových vazeb
monokulturní hospodaření

nedostatek prostoru pro rozvoj přírodních společenstev v okolí řeky
nedostatek veřejné vybavenosti, turistického zázemí a parkovacích ploch
obyvatelstvo neangažované
zánik kontinuity
zánik významu Trnovan jakožto uzlového bodu
oslabení vazeb na Žatec

Stekník - zánik vazby mezi zámekem a sýpkou
Stekník - zámecké zahrady a přilehlé prostory potřebují rekonstrukci
Stekník - umístění hal a skladů dovnitř bývalého hospodářského dvora
Stekník - expanze zemědělských staveb na pohledové horizonty
Stekník - rozmělnění hranice krajiny a sídla
Stekník - zarostlé svahy znemožňující výhledy
Stekník - zánik kapličky nad pramenem

HROZBY

zanikání původního rázu kulturní krajiny
zanikání nevyužitých staveb
výstavba na dálkových pohledových horizontech

„obyčejnost“ zemědělské krajiny pro neinformovaného návštěvníka
zájem o produkt (chmel), nezájem o místo (krajina)
kolize turistických zájmů a potřeb současného zemědělství

Stekník - hrozba zahlcení obce nápojem návštěvníků
Stekník - hrozba přílivů autobusů a automobilů
Stekník - na návsi a u zámku kolize s chmelařským provozem
Stekník - dopravní vytíženost hlavní silnice

3. REFERENCE

KULTURNÍ KRAJINY ZAPSANÉ V UNESCO:

Lednicko- Valtická kulturní krajina

- Česká republika, rok vyhlášení: 1996
 - Mezi 17. a 20. stoletím, vládnoucí rod Lichensteinů transformoval své panství na Jižní Moravě do pozoruhodné podoby. Zahrnuje barokní architekturu (především dílo Johanna Bernharda Fishera z Eralachu), klasicistní a neogotický sloh zámků Lednice a Valtice s venkovskou krajinou přetvořenou dle principů romantické anglické krajinářské zahrady. Ve své rozloze 200 km² se jedná o největší umělou krajinu v Evropě.

Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem

- Česká republika, rok vyhlášení: 2019
 - Oblast je situována v rozlivovém území řeky Labe na písčinných půdách s mrtvými rameny a relikty lužního lesa. Struktura a funkční využití pozemků, cestní síť, aleje a stromy v přísně řazených liniích a organizovaných shlucích, stejně tak solitérní stromy, síť vodních kanálů, soubor staveb statku a celková kompozice zahrnuje funkční vztahy a vazby těmito komponentami - a plně slouží potřebě chovu a trénování barokních kočárových koní kladrubského plemene.

Champagne hillsides, houses and cellars

- Francie, rok vyhlášení: 2018
 - Oblast, kde byla vyvíjena metoda

1 World heritage list, 2019

2 Krajinski park Sečoveljske soline, 2006-2011

produkce šumivého vína sekundární fermentací v lahvi od počátku 17. století do rané industrializace v 19. století. Oblast zahrnuje tři rozdílné soubory: historické vinohrady Hautvillers, Ay a Mareuil-sur-Ay, horu Saint-Nicaise v Reims, Alej Champagne a Pevnost Chabrol v Epernay. Tyto tři komponenty ilustrují celý proces produkce vína v oblasti Champagne.

Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape

- Maďarsko, rok vyhlášení: 2002
 - Krajina s tradiční produkcí vína v regionu pahorkatin a říčních údolí. Promyšlený vzorec vinohradů, farm, vesnic, malých měst s historickými sítěmi hlubokých vinných sklepů ilustrují produkci tokajského vína, jehož kvalita byla striktně regulována téměř po stí století¹

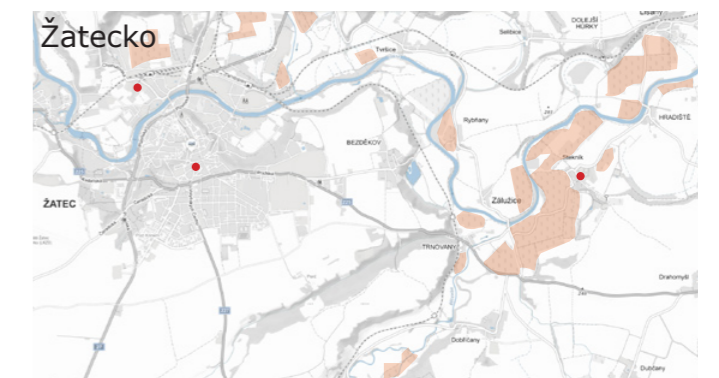
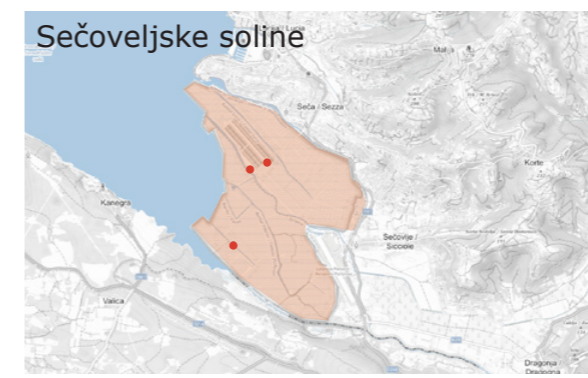
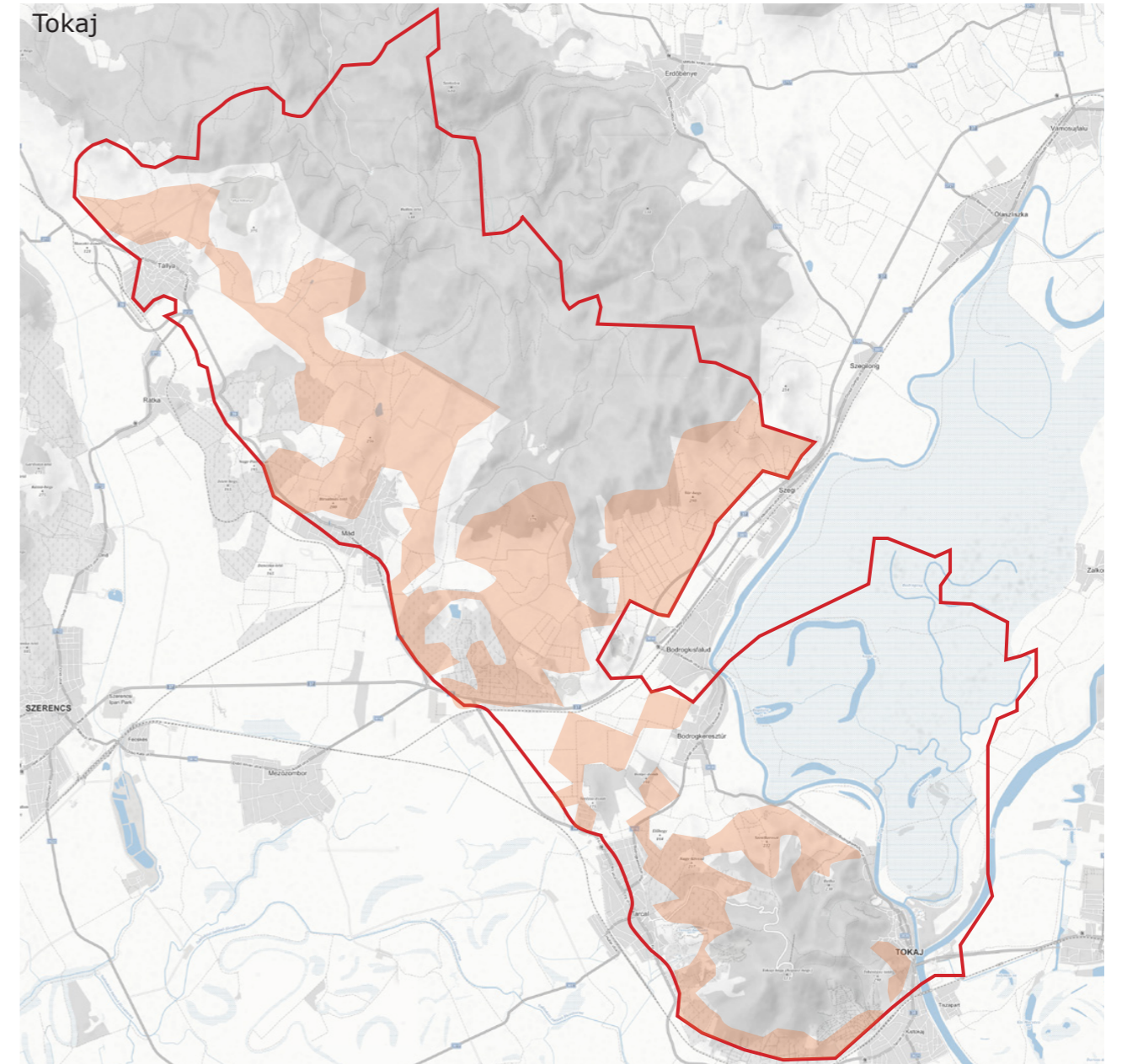
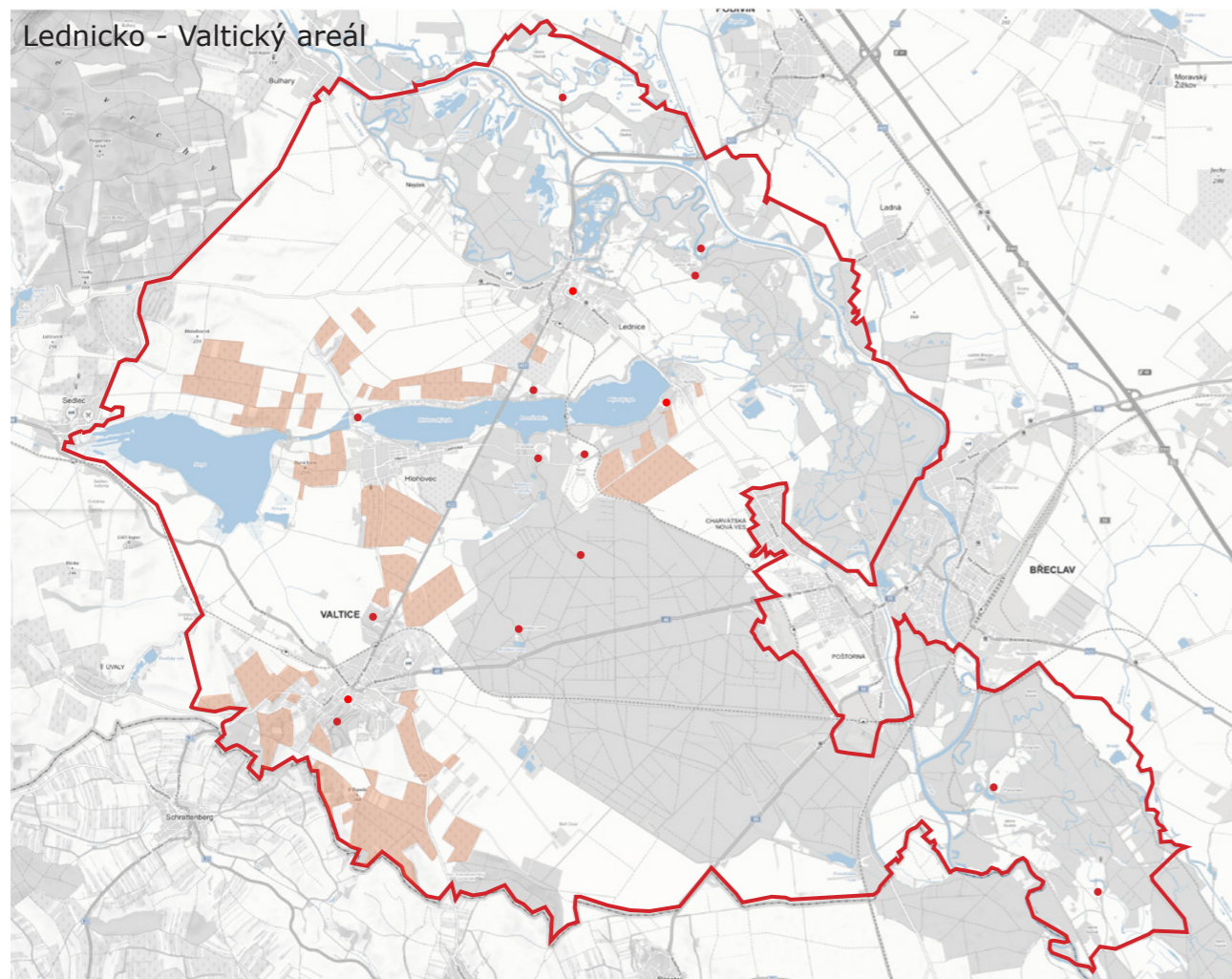
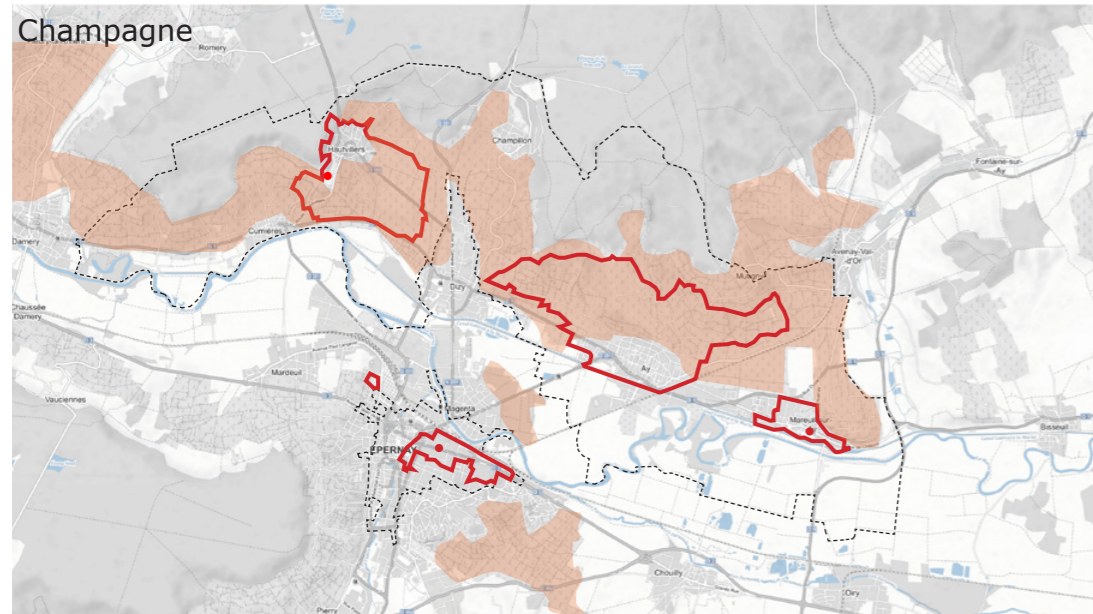
DALŠÍ CHRÁNĚNÉ KULTURNÍ KRAJINY:

Sečoveljske soline

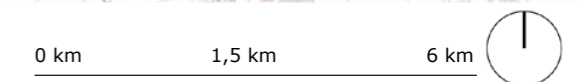
- Slovsko, poblíž chorvatské hranice, forma ochrany: krajinářský park (SL), rok vyhlášení: 2001
 - Oblast Piranského zálivu při ústí řeky Dragonji, protkaná kanály a pánvemi na těžbu mořské soli. V oblasti se nachází staré soliny s torzy původních obydlí a systémy kanálů a čerpadel na regulaci vodní hladiny i soliny dodnes funkční. První zmínky o Sečoveljskich solinách jsou z roku 804. V areálu nových solin se dnes nachází muzeum, v původních obydlích jsou umístěny expozice.²

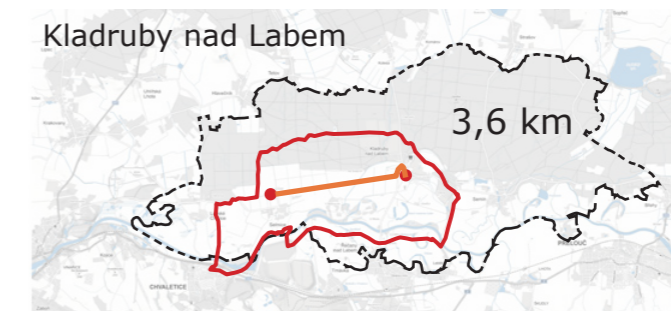
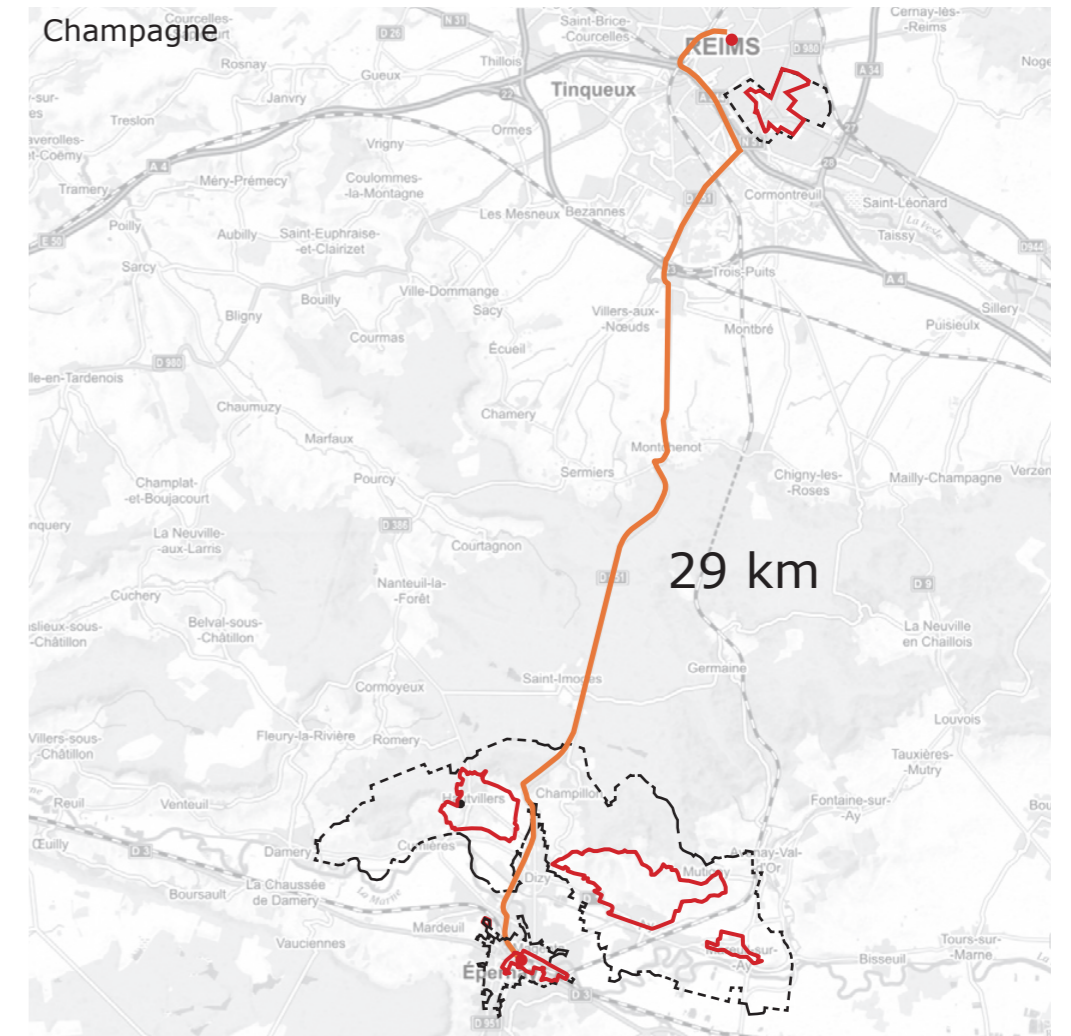
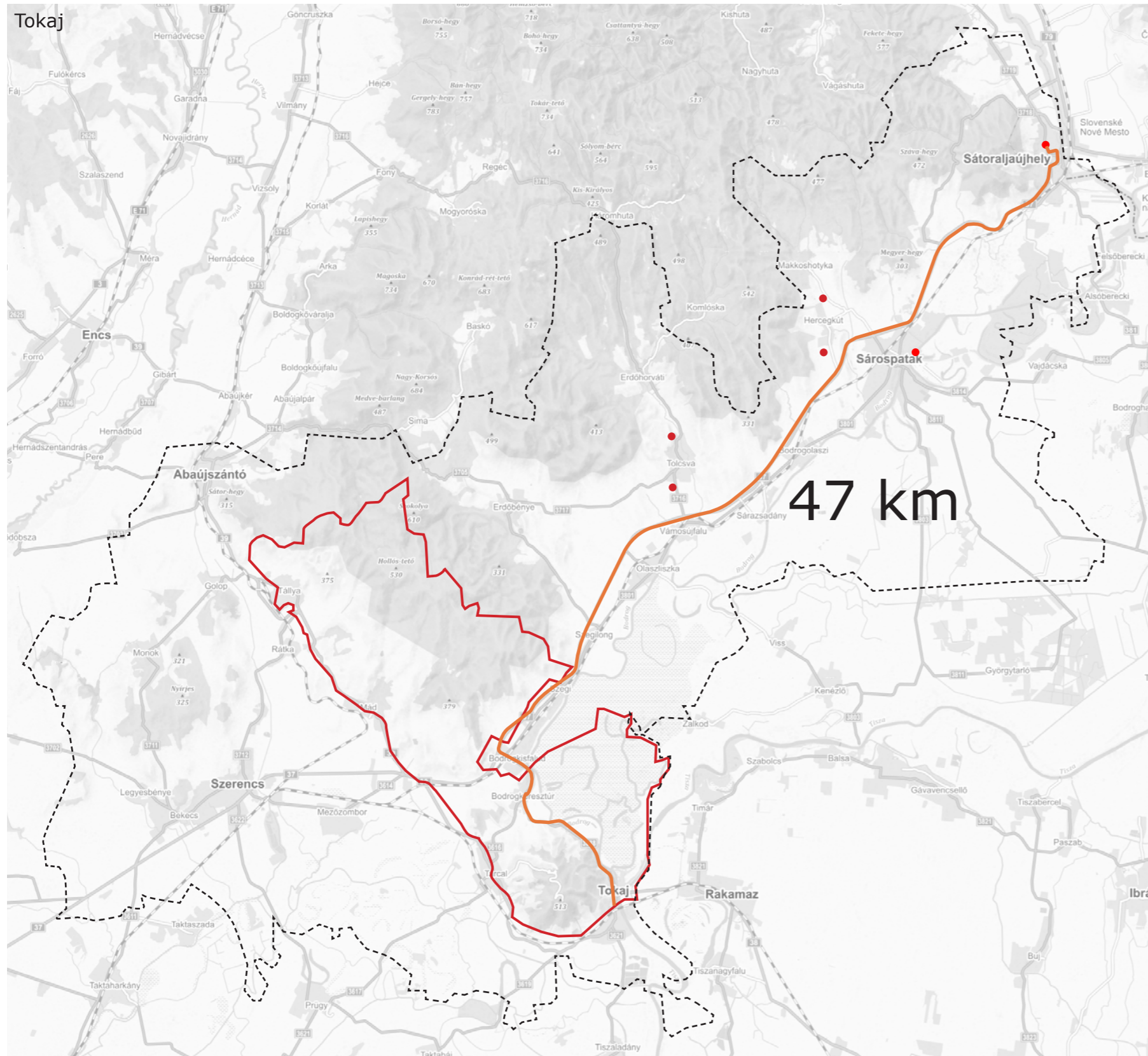
zdroj obr.: archiv autorky

— území pod ochranou UNESCO - - - - - ochranná zóna
• hlavní turistické cíle ■ rozsah zemědělské kultury
 podkladová data: mapy.cz

VZDÁLENOST TURISTICKÝCH CÍLŮ

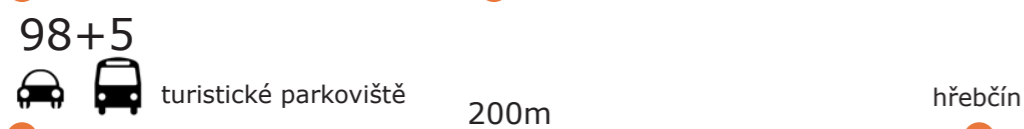
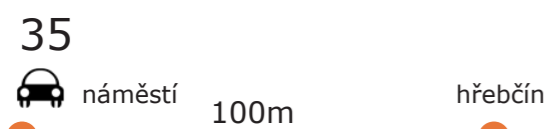

- území pod ochranou UNESCO
- hlavní turistické cíle
- - - - - ochranná zóna
- trasa mezi turistickými cíli

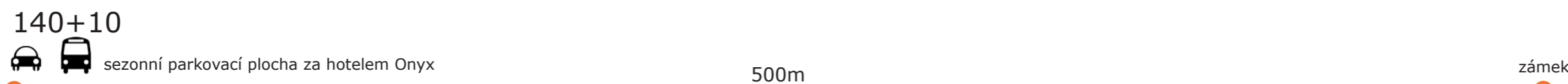
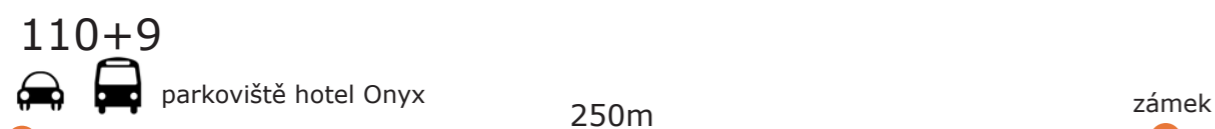
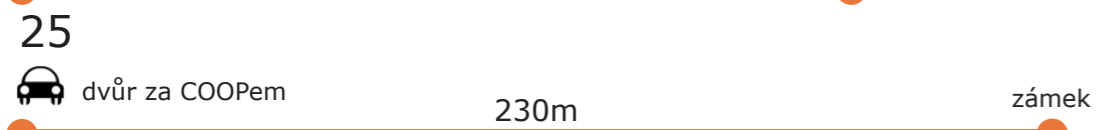
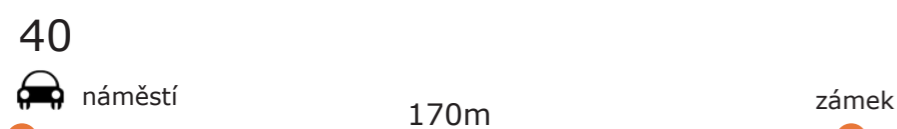
podkladová data: mapy.cz

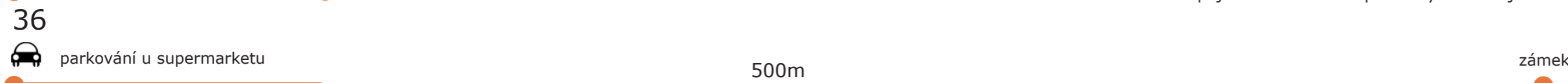
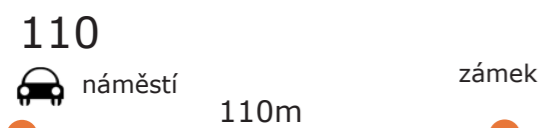
Kladruby nad Labem

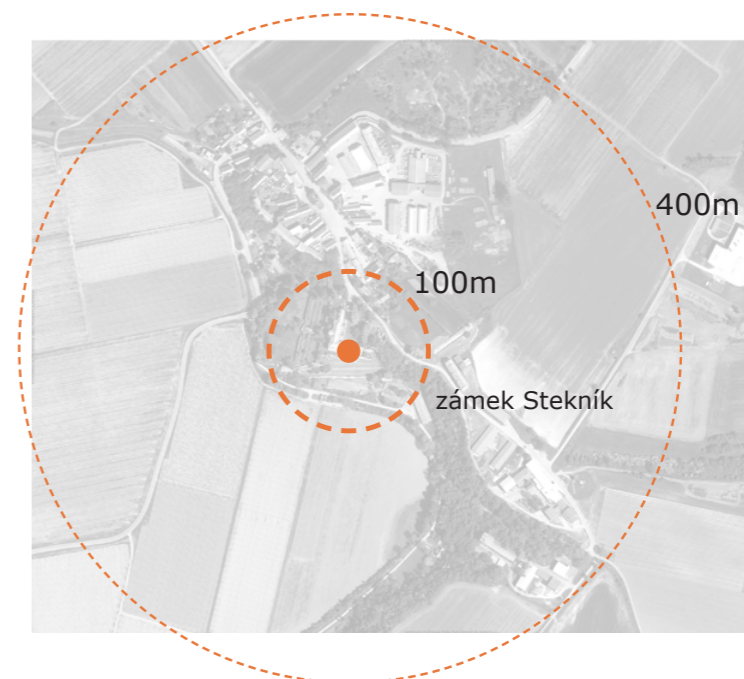
Lednice

Valtice

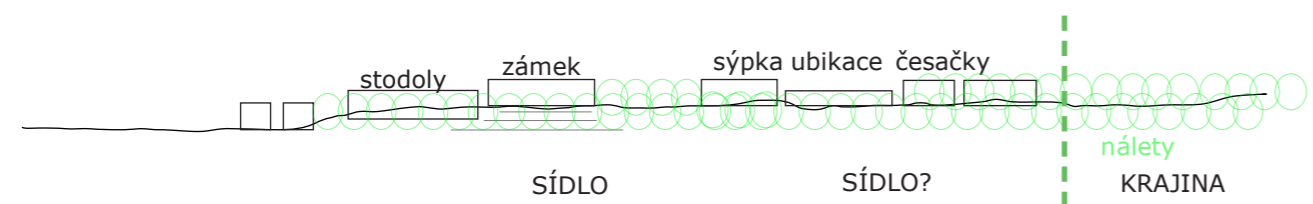
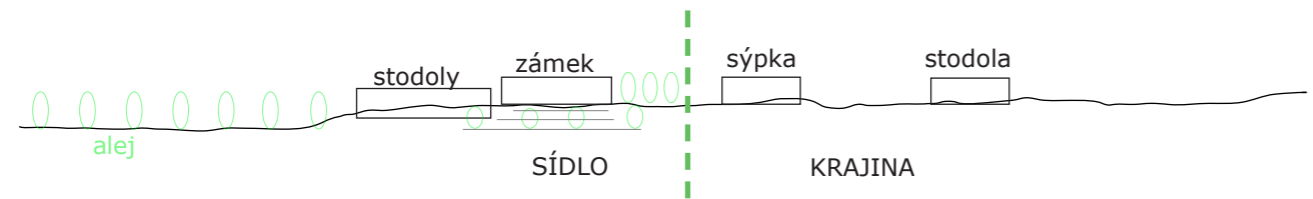
podkladová data: ortofoto ČUZK

ALTERNATIVNÍ FORMY TURISTICKÉ DOPRAVY

- plavba po řece: Lednicko-Valtický areál 🚤
- turistický vlak: Lednicko-Valtický areál 🚂
- jízda kočárem: Lednicko-Valtický areál, Kladruby nad Labem 🐎
- půjčovna kol v rámci prohlídky: Sečoveljske soline 🚲

SÍDLO V ZEMĚDĚLSKÉ KRAJINĚ

podkladová data: ortofoto ČUZK, Císařské otisky stabilního katastru ČUZK

Pro stará sídla, která jsou citlivě, ač odvážně umístěná do krajiny, je typická určitá semknutost a vymezení vůči okolí. Dobrá čitelnost horizontu sídla a horizontu zemědělské krajiny, která jej obklopuje, vytváří dojem přirozeného usazení sídla do krajiny. Sídlo se tak stává dominantou, která vévodí krajině a přitom ji neovládá. Typickým příkladem jsou dodnes obdivovaná sídla ve viničné krajině Toskánska.

S trochou nadsázky lze obec Stekník k těmto sídlům přirovnat. Přirozené působení Stekníku, jakožto středobodu území, je dáno především umístěním obce na vyvýšenou polohu terénní šíje, která vybíhá jako jakýsi „poloostrov“ do rovné a přehledné nivní krajiny, i určitou kompaktností a semknutostí, se kterou byla obec původně postavena. Ta byla dříve výraznější a dnes ji lze vypořovovat v jižní části obce ve formě linie vysokých stodol. Přechod sídla do krajiny akcentovala dominantní barokní stodoly a dnes již neexistující sýpky, které se nacházely na horizontu za obcí.

Původní logice sídla odpovídá také fakt, že původní cesty vedly do Stekníku po terénní šíji a před vstupem do obce prvně míjely stodolu a sýpku. Usazení sídla do níže položené zemědělské krajiny dotvářely také aleje vybíhající z obce západním a severozápadním směrem.

Problémem Stekníku je tedy určité rozmělnění sídla do krajiny, které je dáno postupným zarůstáním horizontu náletovou vegetací, rozšířením zemědělského areálu za hranice obce a umístěním zemědělských staveb na původně prázdném horizontu.

San Gimignano

Pienza

Stekník

— hranice sídla
- - - hranice zemědělské krajiny

zdroj obr.: archiv autorky, Příběh fotografie, 2020, Dreamstime, 2020

4. PROCES

Ve snaze „ponořit se“ do tématu co nejintenzivněji, stálo na počátku práce období zkoumání a sběru informací. To zahrnovalo studium mapových a historických, konzultace s odborníky, dobrodružné terénní průzkumy i povídání u kávy s místními obyvateli. Proces objevování nových informací se pak prolínal všemi dalšími fázemi.

Jako výsledek zkoumání vyvstala řada problémů k řešení i jasnější definice existujících i zaniklých hodnot. Historická podoba krajiny i proces jejích změn získal jasnější obrysy. Vznikla také řada nových témat a nápadů, kterými by se dala současná podoba krajiny oživit.

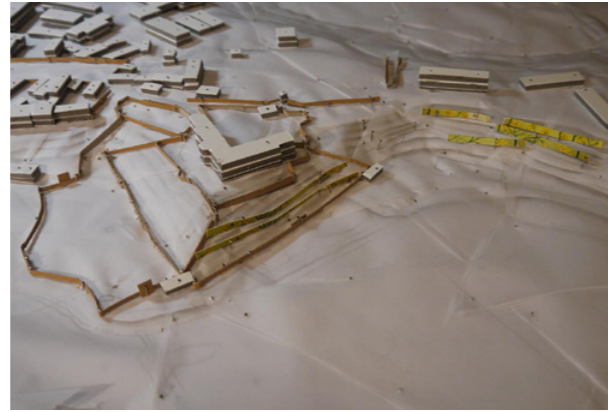
Postupným seskupováním těchto témat a jejich uchopováním v prostoru, vznikala téměř nekonečná škála variant a možností, z nichž každá měla určité výhody. Propojováním a porovnáváním jednotlivých tematických vrstev a upřesňováním jejich konkrétní podoby se tato škála postupně zužovala a zjednodušovala a nabývala o něco celistvější podoby.

Předkládaný návrh tak vznikl z poměrně jasné definice potřebných změn, výsledná podoba návrhu však představuje stále jen jedno z mnoha možných řešení.

seskupovat

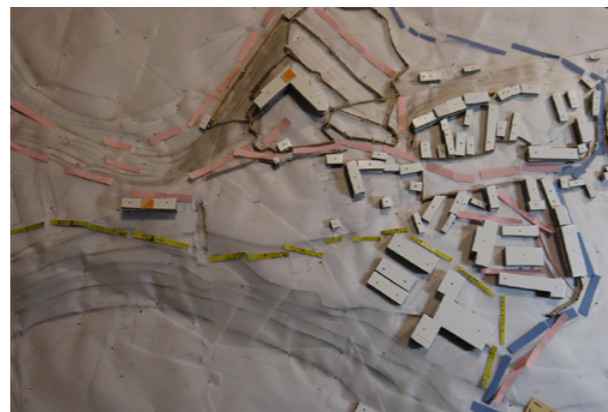
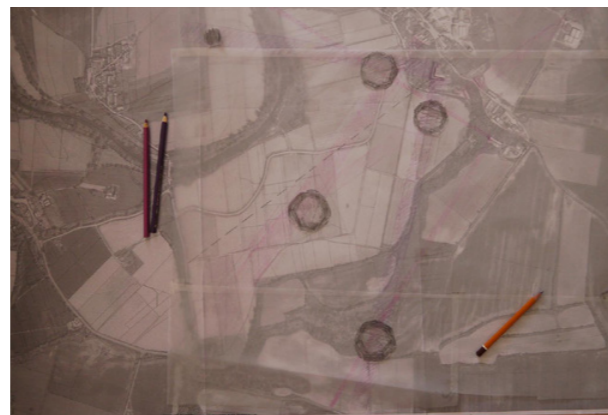
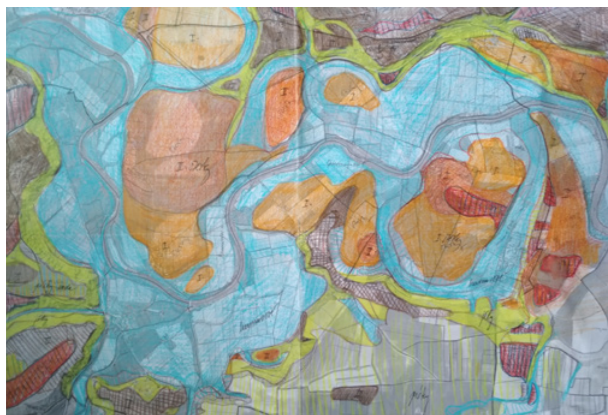
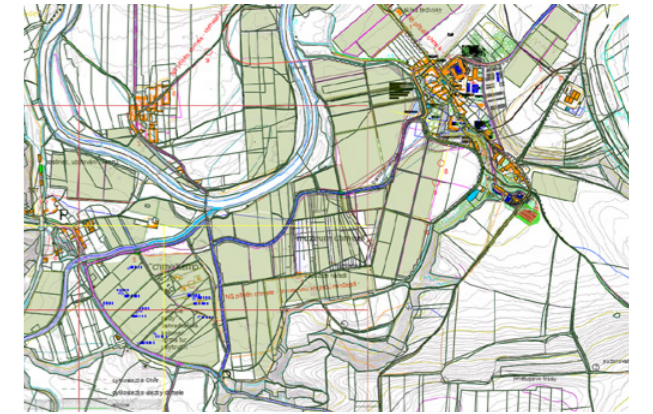
uchopovat

propojovat

zjednodušovat

5. VIZE

MŮŽE BÝT TURISMUS VIZÍ?

Krajiny* sudetské jsou překrásné svojí zapomenutostí, divokostí, i schopností ukrývat stopy silných příběhů. Jsou to krajiny na okraji, krajiny v něčem svobodnější, ale i svázané svojí bezvýhodností.

Ač se to nezdá, i krajina žatecká je typickou krajinou sudetika – krajinou přetrhaných kořenů a křovinami zarostlé minulosti, krajina bez vize a krajina, která ztratila ty, kdo ji znali.

Sudetské krajiny mají své rozpadlé kostely, zbourané vesnice a opuštěné sady. Krajina žatecká má navíc chmel, chmelové půdy a staré sušárny. Nejkrásnější krajiny k objevování.

Kromě chmelu se ale vše na zapomnělo, především na rozmanitost krajiny, která zde dříve byla.

Potenciál turismu, cíleného na specifčnost chmele, se zdá být Žatecku nadějí na změnu. Nadějí anebo hrozbou? Nadějí tehdy, bude-li celá věc dobře uchopena. A je-li to vůbec možné.

Přestože žatecká krajina potřebuje dlouhodobější vizi rozvoje, tato práce je zaměřena na předpoklad budoucího turismu a na to, jak by jej bylo možno využít.

Cíl je však viděn spíše v místě a krajině samotné, v její obnově, oživení a posílení. Turismus je chápán jako nový vstup do území, se kterým je třeba se vyrovnat, a také jako určitá záminka k možným změnám.

Celou prací se prolínají tři vrstvy, ve kterých je téma řešeno - vrstva *zázemí, obnovy a interpretace*.

Aby krajina turismus unesla, je třeba připravit mu dostatečné *zázemí* – dopravní infrastrukturu, ubytovací kapacity i celou řadu zajímavých míst a lákadel. V tomto smyslu je co největší snahou využít rozlehlosti krajiny a namísto koncentrace rozptylovat.

Obnova zahrnuje rekonstrukci vybraných prvků a principů, které v krajině dříve byly a měly svůj význam. Ať už se jedná o obnovu cestní sítě, vodních toků, drobných staveb či pohledových vazeb v území. Vše, co je do krajiny přinášeno nově, je prvně porovnáváno s historickou podobou území. Anebo ještě přesněji – právě potřeba nových změn, kterou turismus přináší, je záminkou pro alespoň částečnou obnovu bohatosti prvků, které se v krajině v nedávné historii vytratily.

Interpretace je hlavním principem práce samotné i principem, jak nakládat s pojetím turismu v území. Ať už se jedná o témata naučných stezek nebo expozic či muzeí, vše se snaží poukázat na krajinu Žatecka v co největší šíři její rozmanitosti, kterou dříve měla. I jednotlivé prvky a struktury, které jsou v krajině znovu navrženy, mají zároveň posílit funkčnost území i interpretovat, čím vlastně žatecká krajina je a byla.

Pokud by měly navrhované změny v krajině opravdu vyřešit problém, musely by být aplikovány mnohem plošněji a sofistikovaněji a navazovat na současné způsoby hospodaření, především na chmelařství. Změny v krajině pro potřeby turismu se ale mohou stát impulsem pro diskuzi o existujících problémech, důvodech jejich vzniku a možných změnách. V lokálním měřítku pak může být interpretace krajiny dostatečným důvodem k prvním pozitivním krokům.

*význam slova krajina je v rámci tohoto textu chápán také v širším slova smyslu a zahrnuje nejen krajinu "přírodní" a krajinu "kulturní", ale

také krajinu "urbanizovanou" - tedy krajinu vesnic a sídel, protkaných od pradávna s okolní krajinou sítí vazeb a cest do jednotného celku

6. NÁVRH

Předkládaný návrh žatecké krajiny se odehrává na několika měřítkových úrovních – v měřítku širších vztahů, v měřítku krajiny a v detailnějším měřítku obce Stekník. Stěžejní část návrhu se odehrává v měřítku krajiny, jejíž jádrem je obec Stekník. Konkrétnější řešení obce Stekník je zvoleno z důvodu přesnějšího uchopení všech prostorových vazeb v bodě, kde se nejvýznamněji setkávají.

V širším měřítku je řešen vztah krajiny kolem Stekníku s městem Žatec. Definovány jsou hlavní turistické zájmové body a jejich vzájemné propojení automobilovou a cyklistickou dopravou i speciálním turistickým vlakem a chmelovým povozem.

Převážná většina navrhovaných funkcí je situována v obcích Stekník a Trnovany a v krajině mezi nimi. Ty jsou propojeny dopravním spojením chmelového povozu, který navazuje na zastávky historického vlaku v Trnovanech a Lišanech.

Trnovany jsou historickým dopravním uzlem, který ztratil svůj význam až odklonem silnice na sklonku minulého století, proto je zde situována převážná část zázemí v podobě hostinců, které se zde dříve nacházely. Většina turistických zájmových bodů je navržena ve Stekníku a v krajině.

Do Stekníku je mimo zámek umístěna galerie, možnost exkurzí do soudobé česačky chmele, či muzeum zaměřené na prezentaci zemědělské techniky.

V krajině je znovu uplatněna logika solitér a drobných, nepravidelně roztroušených staveb. Do sušárny Schoffl je umístěna expozice o sušení chmele a do Hausmannovy sušárny edukační centrum.

Nově je do krajiny umístěno Muzeum chmele v přírodě, prezentující historické způsoby pěstování chmele a hospodaření v krajině. V krajině jsou obnoveny drobné stavby chmelových búd, tentokrát však pouze za účelem turistického ubytování. Také převážná část turistických posezení je navržena v místech, kde se nacházely původní drobné zemědělské objekty.

Krajinu mezi Stekníkem, Trnovanami

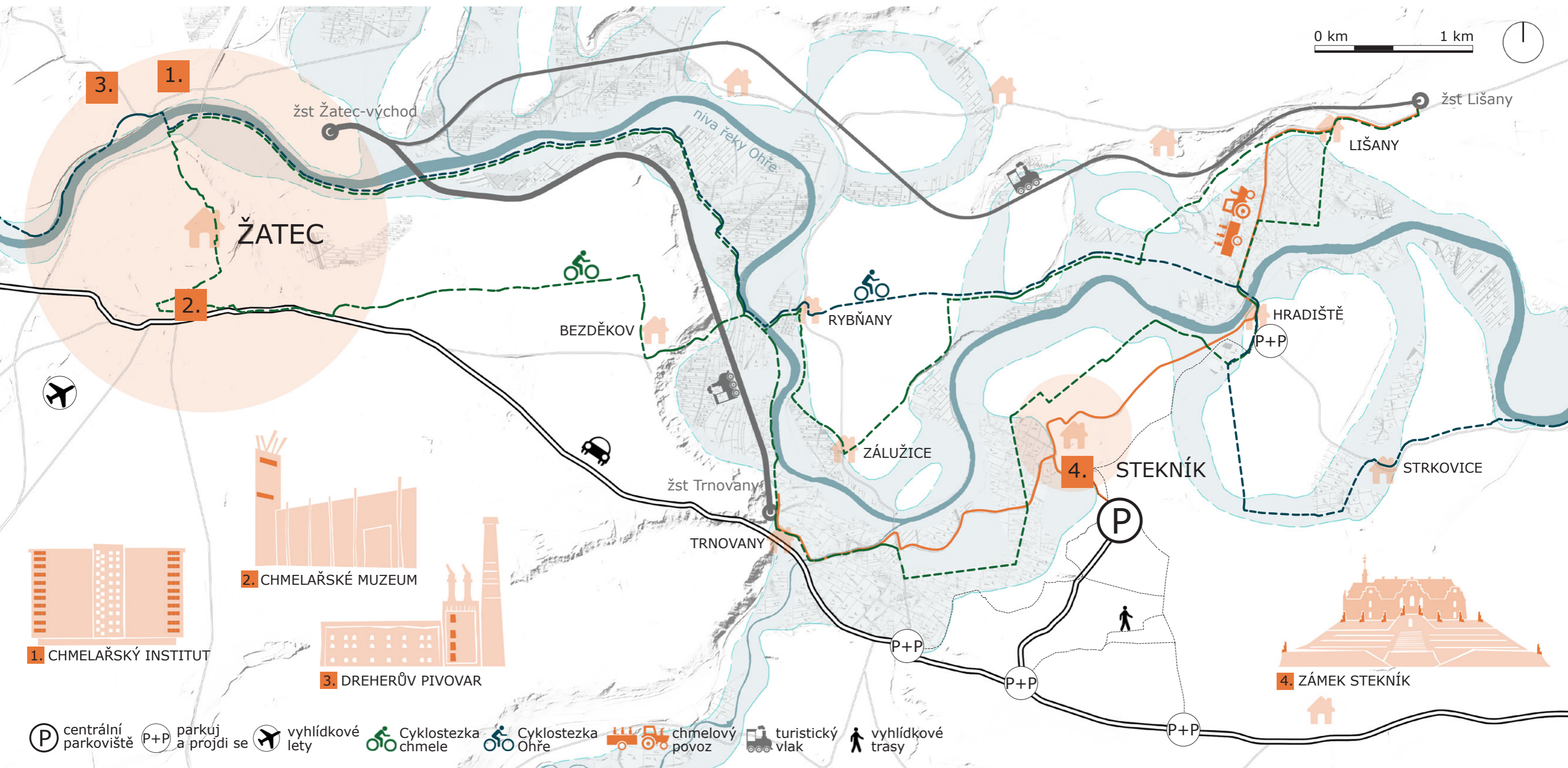
a nedalekými Zálužicemi propojuje síť naučných stezek. Cyklostezkami je území propojeno s ostatními obcemi.

V území jsou taktéž navrženy k obnově jednotlivé charakteristické krajinné prvky – remízky v polích a pastvinách, aleje kolem cest, sady na svazích a občasně i původní tyčové chmelnice. V říční nivě jsou navrženy vodní plochy, drobné vodní toky, vlhké louky či mokřady.

Návrh obce Stekník je sérií změn a úprav vedoucích k obnově funkčnosti a reprezentativnosti tohoto středobodu území. Se záměrem odlehčit dopravní zatížení v říční nivě je pro návštěvníky obnoven příjezd do obce po vyvýšené terase z východu. Kapacity centrálního parkoviště jsou odlehčeny systémem menších záchytných parkovišť umístěných do krajiny. Řešeno je také vyústění naučných tras a zastávek chmelového povozu.

Ve Stekníku je také koncepčně řešena obnova zámeckých zahrad, včetně vazby na bývalou sýpku a prostoru pod zahradami. V severní části obce je navržena rekonstrukce hospodářského dvora. Řešena je pěší zóna, lávka a trasování nové obslužné komunikace k zajištění bezkolizního provozu současného chmelářského areálu. V obci jsou dále umístěny nové objekty turistického zázemí.

ŠIRŠÍ VZTAHY

Hlavními turistickými zájmovými body jsou Chmelářský institut, Chmelářské muzeum a Dreherův pivovar v Žatci, spolu se zámek Stekník. Základní spojnicí je

Ohře a prostor říční nivy. V té se dříve nacházela většina chmelnic a složitá síť cest a pěšin mezi jednotlivými polnostmi. Právě zde jsou situovány nově navržené

vazby v území – trasy cyklostezek a chmelového povozu. Vyhlídkové trasy jsou umístěny o stupeň výše, na říční terasu, a disponují zajímavými výhledy

Navržená síť cyklostras obnovuje vazbu se Žatcem v poloze říční nivy i historické spojnice mezi jednotlivými obcemi.

DOPRAVNÍ ŘEŠENÍ

Hlavní návštěvnický příjezd do Stekníku pro autobusy a automobilovou dopravu je řešen nově z východní strany. Zde je na kraji obce navrženo centrální parkoviště, vstup do obce je zajištěn nově navrženou lávkou. Dopravní zatížení se tak vyhýbá krajině říční nivy, kolizi s chmelařským provozem a cyklostezkami i samotnému Stekníku.

Kapacity parkoviště jsou odlehčeny systémem parkovišť P+P – „parkuj a projdi se“. Ty jsou umístěny jižně od Stekníku podél silnice Žatec-Louny a severně v Hradišti. Na parkovišti P+P je možno parkovat zadarmo a navazují na něj pěší vyhlídkové trasy mířící k infocentru ve Stekníku. Další menší záchytná parkoviště se pak nachází také na západním okraji Stekníku a v Trnovanech.

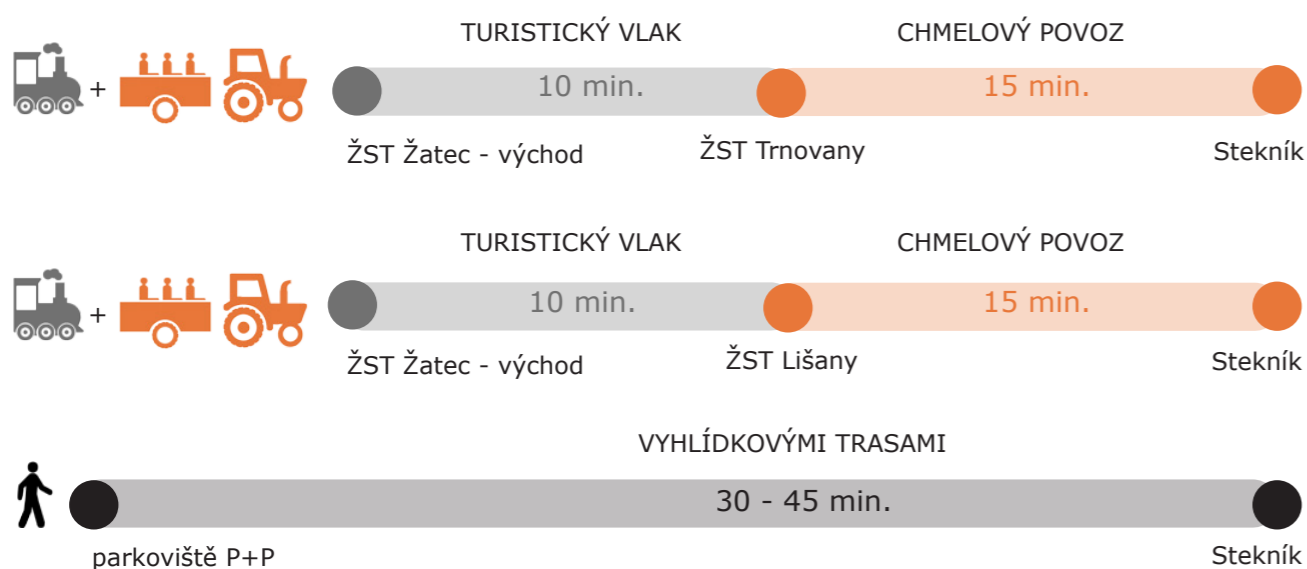
Turistům je nabízena také alternativní forma dopravy – turistický vlak v kombinaci s chmelovým povozem. Tato forma dopravy má zajistit atraktivní a plynulou vazbu mezi Žatcem a krajinou bez nutnosti využití automobilové dopravy. Historický vlak je zajištěn z nádraží Žatec-východ do Lišan a do Trnovan. Odtud pak vyjíždí chmelové povozy, které postupně zastavují u chmelových búd, Muzea chmele v přírodě, ve Stekníku a v

Hradišti. Chmelovými povozy jsou různé typy traktorů a historických povozů užívaných v chmelařství, uzpůsobené pro přepravu turistů. Pro výjezd chmelového provozu z Trnovan je navržen mostek v místě původního trasování hlavní silnice.

Cyklostezka chmele vytváří okruh mezi Žatcem, Stekníkem a Lišanami. Trasa končí v Žatci u bývalé Znamkovny chmele a je inspirována pravděpodobnými trasami, kterými se sem dovážel chmel z krajiny.

Cyklostezka Ohře je aktualizací trasy existující cyklostezky, nabízí rychlý průjezd podél řeky Ohře a cyklistické propojení mezi jednotlivými obcemi. Pro potřeby cyklostezek je navržena obnova mostku v Rybňanech.

Nabízena je také možnost vyhlídkových letů startujících na existujícím letišti nedaleko Žatce a přívoz přes řeku Ohři v blízkosti Stekníku.

OBNOVA KRAJINY

Návrh změn v krajině vychází z poznatků o její historické podobě, aktuálních problémech, i z obecně platných principů. V rámci této práce má však návrh obnovy krajiny za cíl na problematiku spíše jen poukázat, než ji s konečnou platností vyřešit. Historickou podobu krajiny by bylo nutno probádat mnohem pečlivěji a její principy promítnout do způsobu, kterým se dnes hospodaří, a navíc je aktualizovat na současné klimatické podmínky.

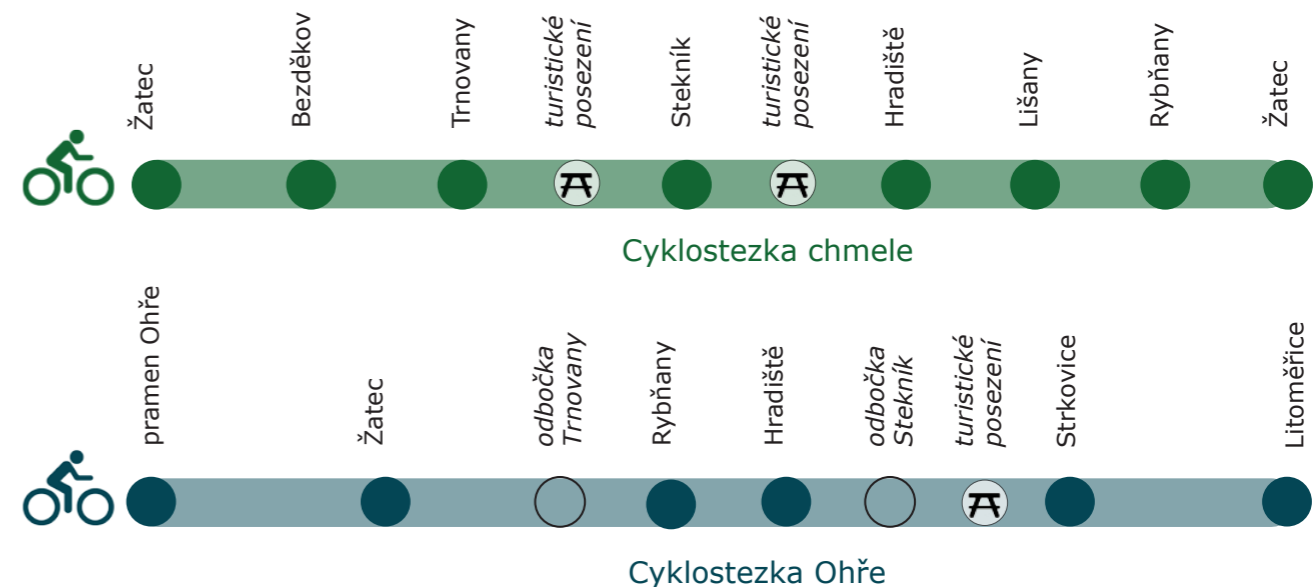
Žatecká krajina je souhrou krajiny říční a krajiny zemědělské, ty spolu odedávna soupeří o svůj prostor. Že se chmel pěstoval i dříve velmi blízko řeky je z historických map zřejmé. Tento princip se však neuplatňoval plošně a bez výjimek. V krajině zůstávaly mokřiny a zemědělství se raději uplatňovalo na odlesněných svazích.

Protože chmel potřebuje ze všeho nejvíce vodu, a protože sucho je dnes reálnou hrozbou, říční krajina by v krajině zemědělské potřebovala ještě více prostoru, než měla dříve. Pro posílení krajiny řeky je proto navržena alespoň obnova drobných vodních toků v místech, kde se dříve nacházely. Na úkor zemědělské půdy jsou rozšířeny plochy pro nivní louky a pobřežní křoviny.

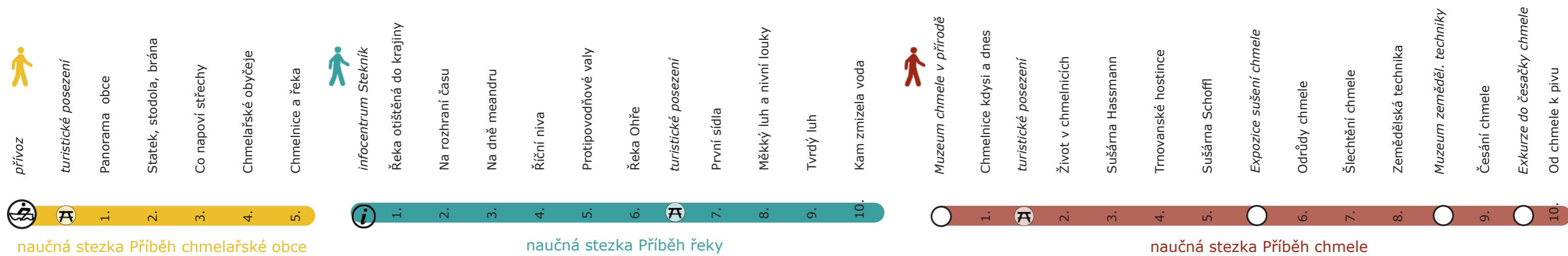
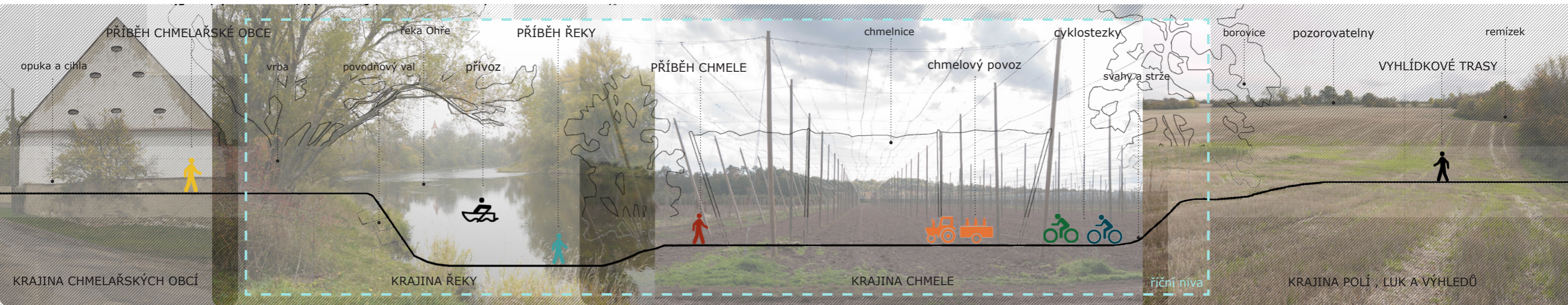
Drobné vodní plochy jsou umístěny do míst trvale podmáčených, větší vodní plochy do poloh starých říčních meandrů, k obnově jsou navrženy původní rybníky.

Krajinu zemědělskou je potřeba posílit spíše než rozlohou větší rozmanitostí. V krajině jsou vytipována místa k založení sadů. Do polí na říčních terasách, ohrožených půdními smyvy, je navržena obnova pastvin a remízků. K porovnání původní struktury krajiny a struktury dnešní jsou v krajině na několika místech umístěny původní tyčové chmelnice. V říční nivě jsou také vyznačena místa k zakládání nových chmelnic, jedná se o polohy, kde se chmelnice dlouhodobě vyskytovaly. Severně od Stekníku jsou navrženy plochy pro výzkum chmele se zaměřením na pěstování chmele v kontextu poznatků z historie a aktuálních změn klimatických podmínek.

Obnova krajiny zahrnuje obnovu cestní sítě a doprovodných alejí, veškerá nově navržená cestní síť v prvé řadě kopíruje cesty historické, případně jejich trasování dle současných podmínek aktualizuje.

PĚŠÍ TRASY

Trasy naučných stezek vytváří provázanou síť, v rámci které je možné se libovolně pohybovat. Tematické okruhy naučných stezek popisují tři typické vrstvy krajiny – krajinu řeky, krajinu chmele a krajinu chmelařských obcí. K naučným trasám jsou navíc navrženy pěší trasy vyhlídkové, které spojují obec Stekník se záchytnými parkovišti.

Na turistických trasách jsou situována turistická posezení a na vyhlídkových

trasách pozorovatelný v místech s atraktivními výhledy.

Naučná stezka *Příběh řeky* začíná ve Stekníku a poté sestupuje do nivy Ohře severně pod obcí. Na konkrétních příkladech stezka popisuje typické prvky přírodní říční krajiny (říční geomorfologii, společenstva ve vazbě na řeku apod.), i způsoby hospodaření člověka v říční krajině (např. stavby povodňových valů).

Naučná stezka *Příběh chmele* začíná u

Muzea chmele v přírodě a propojuje obce Stekník a Trnovany. Tématem je chmel, jeho pěstování a zpracování v minulosti i v dnešní podobě. Jednotlivá zastavení popisují chmel od rostliny až po pivo, přes tyčové chmelnice po aktuální poznatky šlechtění a výzkumu. Na stezce jsou situována také všechna muzea a expozice zabývající se chmelařskou tematikou.

Naučná stezka *Příběh chmelařské obce* začíná u přívazu za Stekníkem a vede

návštěvníka obcí Zálužice. Tématem je popis typických prvků české vesnice a především specifik obce chmelařské.

Vyhlídkové trasy jsou situovány mezi obcí Stekník a záchytnými parkovišti P+P. Trasy prochází krajinou luk a polí s četnými výhledy na panorama Stekníku a pozorovatelnami, jejichž podoba je inspirována rozmanitými tvary klasických posedů.

UBYTOVACÍ KAPACITY

Trnovany

- Obnovený Hostinec za obcí nabízí nově také kempování na přilehlé louce u rybníků s výhledem na Bezděkov, nad hostincem se nachází starý sad
- Hostinec Nádraží (čp. 47) nabízí ubytování s atmosférou starého nádraží
- Hostinec Wolfram (čp. 4) jako nejstarší obnovený hostinec na návsi nabízí typickou českou kuchyni
- Hostinec stará škola (čp. 25) obnovený hostinec v budově bývalé školy nabízí ubytování a posezení v zahradní restauraci
- Chmelové budy jsou soukromými apartmány s vlastní zahrádkou, umístěné přímo v chmelnici, budy jsou inspirované domky, které se v chmelnicích poblíž Trnovan dříve nacházely

Stekník

- Návesní domky (čp. 9, 10 a 11) nabízí soukromé apartmány se zahradou a bránou na náves, mimo sezónu jsou domky nabízeny k residencím umělců vystavujících v místní galerii
- Hotel Sušárna (čp. 34) – luxusní hotel se specifickou atmosférou staré sušárny, místní restaurace nabízí jedinečný výhled na zámek a panorama obce

b. MUZEUM CHMELE V PŘÍRODĚ

c. EXPOZICE SUŠENÍ CHMELE SUŠÁRNA SCHOFFL

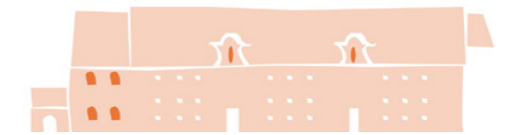
d. MUZEUM ZEMĚDĚLSKÉ TECHNIKY

e. ZÁMEK STEKNÍK

f. GALERIE SÝPKA

g. EXKURZE DO ČESAČKY CHMELE

NÁVESNÍ DOMKY, čp. 9, 10 a 11, Stekník

HOSTINEC STARÁ ŠKOLA, čp. 25, Trnovany

HOSTINEC WOLFRAM, čp. 4, Trnovany

CHMELOVÉ BÚDY, Trnovany

PAMÁTKY, MUZEA, EXPOZICE

- *Edukační centrum Hausmann* je umístěno do objektu Hausmannovy sušárny v Trnovanech a slouží vzdělávacím akcím pro školy, zájmovým aktivitám pro místní obyvatele nebo jako konferenční prostory.

- Podoba *Muzea chmele v přírodě* vychází z půdorysné struktury pozemků a chmelnic dle map stabilního katastru a leteckých snímků z roku 1938.

Muzeum prezentuje historické způsoby pěstování chmele, jeho specifika, fungování i vliv na celkový obraz žatecké krajiny. Jsou zde rekonstruovány různé typy historických chmelnic od oplocených chmelnic tyčových až po soudobé chmelové konstrukce, které muzeum obklopují. Návštěvník si tak může udělat jasnější představu o vývoji žatecké krajiny a rozdílech mezi krajinou historickou a dnešní. Pro dokreslení vývoje chmelového hospodaření jsou prezentována také přechodná vývojová stádia chmelnic, která se v praxi nakonec příliš neujala.

Muzeum vysvětluje, jak se krajina mění a měnila také v průběhu roku. Tak jako kdysi se zde na sklonku léta bourají tyčové chmelnice a tyče se ukládají do úhledných pyramid, zatímco drátěné konstrukce v krajině zůstávají. V sadech dozrávají jablka, na polích se objevují snopy obilí a na loukách kupky sena.

Muzeum je zároveň obrazem původní rozmanitosti krajiny a kromě chmelnic zde najdeme drobná políčka, louku, pastvinu s ovci, sady a remízky. Hravost původní půdorysné struktury lze ocenit ještě lépe z místní rozhledny. V muzeu se dále nachází vstupní kiosek, domek s náradím a ovčárna. Přístup do muzea je zajištěn chmelovým povozem, cyklostezkou a naučnými trasami.

- *Expozice sušení chmele*, umístěná v sušárně Schoffl u Trnovan, nabízí názorné vysvětlení historické technologie sušení chmele v autentických prostorech.

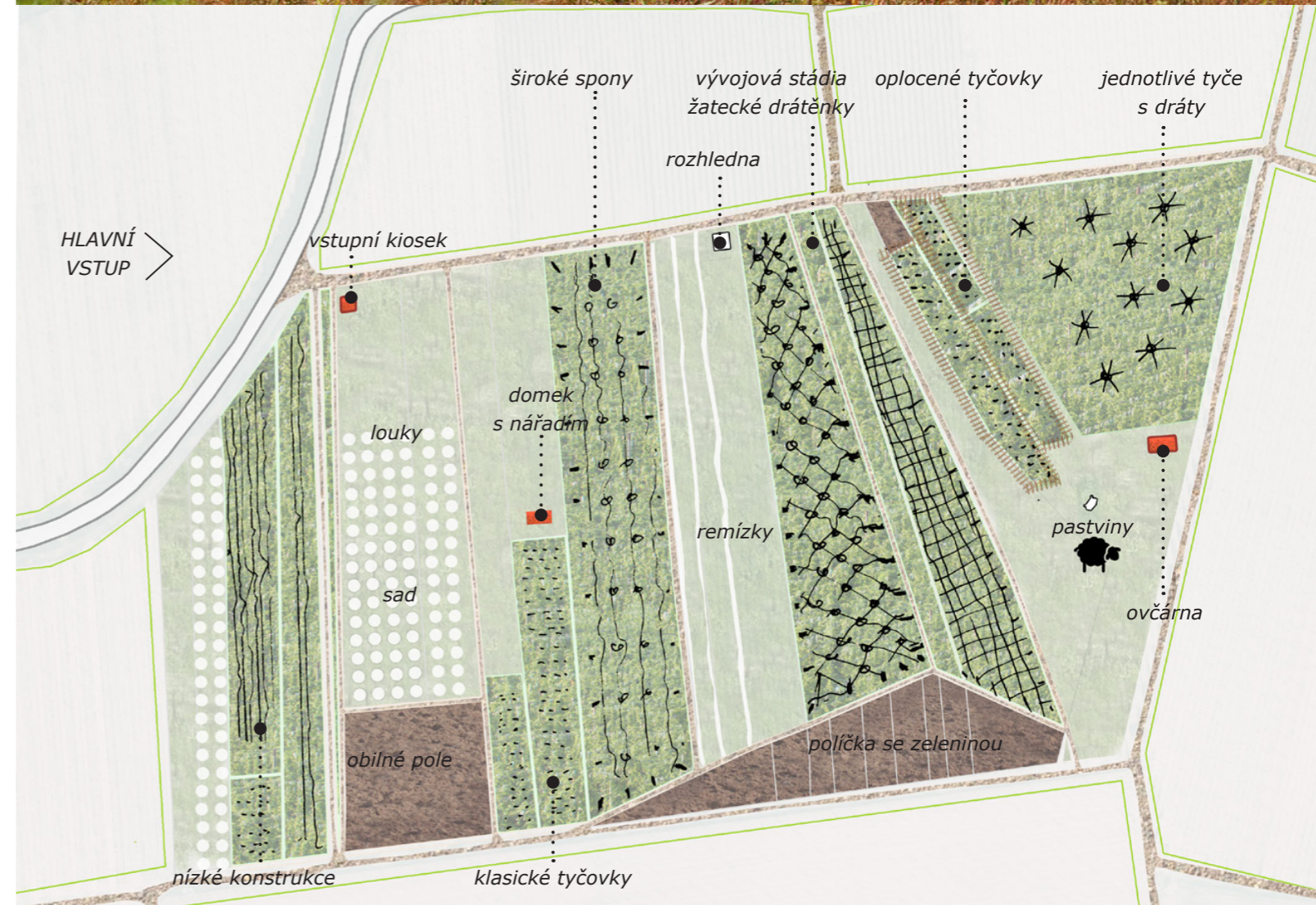
- *Muzeum zemědělské techniky* prezentuje historickou i soudobou škálu zemědělské a především chmelářské techniky v prostoru bývalého

hospodářského dvora ve Stekníku. Od rýče a pluhu, přes povozy a traktory až po novodobé plošiny. Expozice zahrnuje ukázky chmelářského materiálu a stáje s koňmi. Venkovní expozice prezentuje typickou práci zemědělce v jednotlivých historických epochách.

- *Zámek Stekník* nabízí prohlídky interiérů a prohlídku terasovitých zahrad, ve kterých jsou obnoveny skleníky a moštárna s lisem. Pod zámkem se nachází volně přístupná zelenářská zahrada s vinárnou a zámecká vinice.

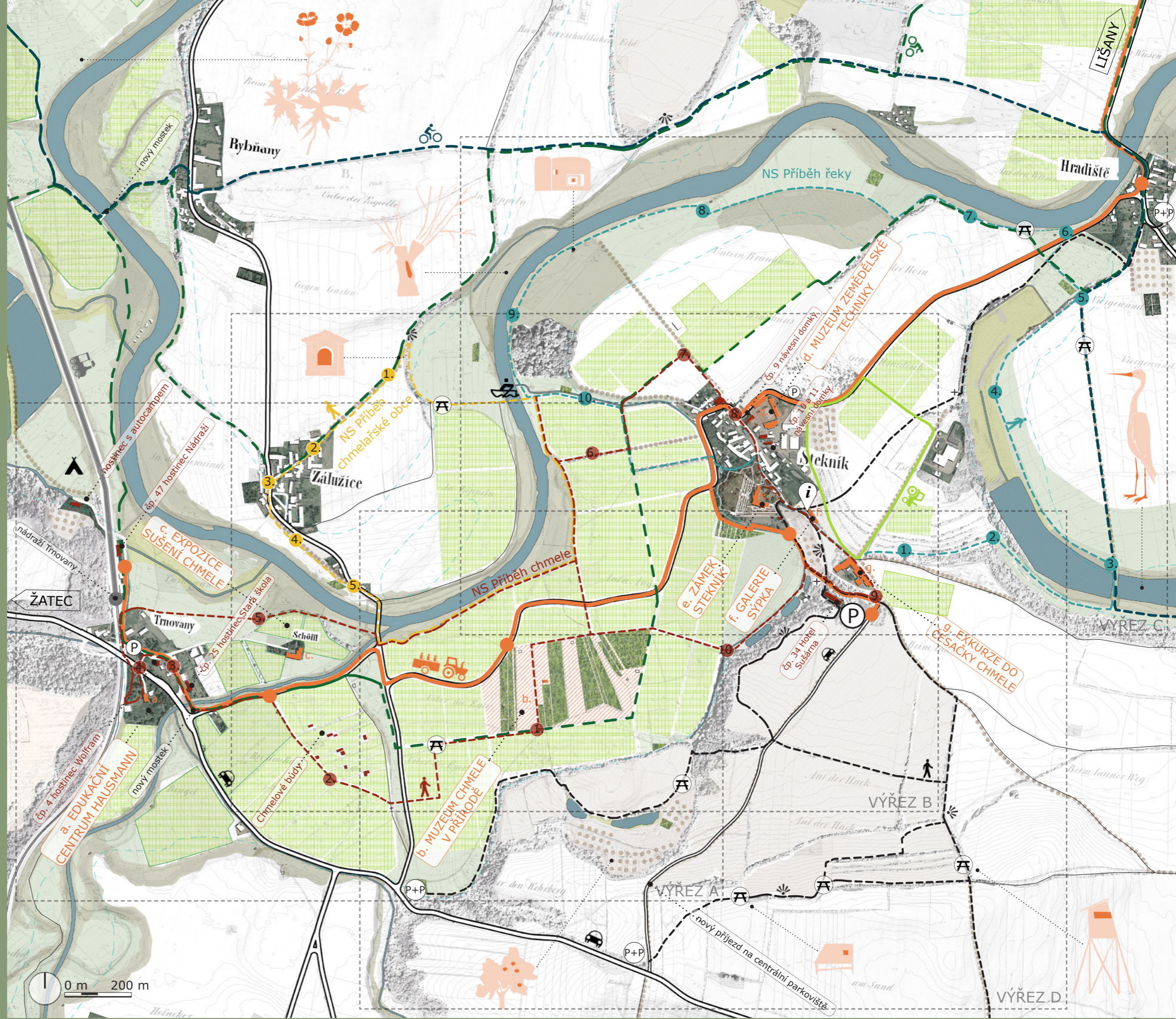
- *Galerie Sýpka* je umístěna na přístupové trase od centrálního parkoviště a kromě výstavních prostor se zde nachází infocentrum a pokladna pro všechny expozice ve Stekníku.

- Mimo chmelářskou sezonu jsou pravidelně nabízeny také *exkurze do soudobé česačky chmele* za Stekníkem.

MAPA KRAJINY V OKOLÍ ZÁMKU STEKNÍK

- vodní plocha stávající
- vodní plocha navržená
- pobřežní křoviny stávající
- pobřežní křoviny navržené
- mokřadní vegetace navržená
- tvrdý luh stávající
- nivní louka stávající
- nivní louka navržená
- louky a pastviny navržené
- lesní lem stávající
- lesní lem navržený
- pole stávající
- remízky stávající
- remízky navržené
- chmel. konstrukce stávající
- chmel. konstrukce navržená
- historická chmelnice navržená
- ovocný sad navržený
- aleje a stromořadí navržené
- zastavěné území obce
- hranice říční nivy
- budova stávající
- budova navržená
- ubytování, vybavenost
- památky, muzea, expozice
- infocentrum
- čp.4 objekty poskytující ubytování
- centrální parkoviště
- P+P parkuj a projdi se
- další menší parkoviště
- posezení / pozorovatelná
- přívoz
- sakrální objekt
- autocamp
- vyhlídkové místo

- silnice
- železnice
- cyklostezka Ohře
- naučná stezka Přiběh řeky
- n. s. Přiběh chmelařské obce
- oblužné trasy chmelařů
- Cyklostezka chmele
- trasa chmelového povozu
- naučná stezka Přiběh chmele
- pěší vyhlídkové trasy
- obnova historických cest

0 m 200 m 1:5000

Zálužice

Sterník

VÝŘEZ B

C. EXPOZICE SUŠENÍ CHMELE

b. MUZEUM CHMELE V PŘÍRODĚ

e. ZÁMEK STEKNÍK

f. GALERIE SÝPKA

g. EXKURZE DO ČESÁČKY CHMELE

NS Příběh chmelářské obce

NS Příběh chmele

obnova historických chmelnic

obnova rybníků

obnova tůňek

obnova luk a pastvin

obnova staveb v chmelnicí

Chmelové buýy

stecknický pivovar

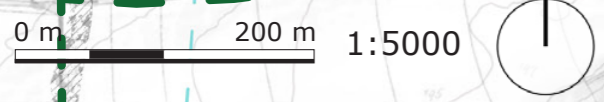
čp. 9 návěsní domky

čp. 10 a 11 návěsní domky

čp. 34 Hotel Sušárna

trasa s výhledy na zámek

A B C D

VÝŘEZ C
Hradiště

NS Příběh řeky

rozvoj pobřežních křovin

rozvoj vlnkých luk

P+P

rozšíření prostoru pro
společensva podél řeky

lužní les

obnova aleje

plochy pro výzkum chmele

tyčová chmelnice

steknický pivovar

čp. 9 návěsní domky

d. MUZEUM
ZEMĚĎĚLSKÉ TECHNIKY

čp. 10 a 11
návěsní domky

povodňový val

obnova cesty

obnova alejí
a cest

Stekník

rozvoj mokřadů

česačky chmele

obnova remízků

založení vodních ploch
ve starém meandru

NS Příběh chmele

e. ZÁMEK
STEKNÍK

f. GALERIE
SÝPKA

čp. 34 Hotel
Sušárna

P

g. EXKURZE DO
ČESAČKY CHMELE

pěstování biochmele

0 m 200 m 1:5000

VÝŘEZ D

NS Příběh chmele

f. GALERIE SYPKA
obnova rybníků

čp. 34 Hotel
Sušárna

g. EXKURZE DO
ČESAČKY CHMELE
pěstování biochmele

b. MUZEUM CHMELE
V PŘÍRODĚ

trasa s výhledy na zámek

obnova
tůněk
obnova
hospodaření
na svazích

obnova luk a pastvin

obnova remízků

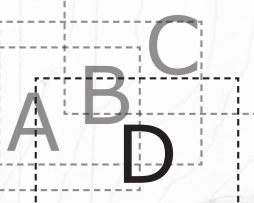
obnova alejí a cest

luční sad

nový příjezd na centrální parkoviště

pozorovatelný

am Sand

NÁVRH OBCE STEKNÍK

Obec Stekník je přirozeným středobodem celého území, ať už díky existujícím dopravním a funkčním vazbám, či díky své dominantní roli v obraze krajiny. I přes snahu rozptýlit turistický nápor do krajiny, je počítáno s tím, že v obci se bude vždy nápor o něco více koncentrovat. Proto je zde umístěno největší množství funkcí a je navržen prohlídkový okruh nabízející celistvou prohlídku všech zajímavých míst v obci.

Centrální parkoviště s kapacitou 68 aut a 5 autobusů je umístěno výhodně za obcí. Příjezd do obce je navržen z východní strany. Další menší parkoviště pro auta přijíždějící z Hradiště je umístěno severozápadně naproti Muzeu zemědělské techniky. Dopravu mezi obcí a okolní krajinou zajišťuje chmelový povoz se zastávkami u centrálního parkoviště a pod zámeckou vinicí. U Galerie Sýpka je výchozí bod naučných tras do krajiny. Odbočka na cyklistické stezky vede kolem Steknického pivovaru. Severně podél obce je navržena nová obslužná komunikace, která umožňuje plynulý provoz mezi areálem Chmelařského institutu a jednotlivými česačkami. Zemědělská technika se tak plně vyhýbá cestě kolem zámku i návsi. Při obsluze chmelnic nemusí projíždět pod zámek, ale cestou za Pivovarem. Bezkolizní provoz chmelařského provozu je navíc podpořen odklonem turistického náporu z dnešní hlavní silnice. Mezi návší a Galerií je navržena pěší zóna, umožněna je pouze nezbytná dopravní obsluha. Obnoveny jsou pěší vstupy do obce po obou stranách zámku a na západní straně obce. Nově je navržena také pěší cesta kolem léčivého pramene, lávka mezi Hotelem Sušárna a Galerií Sýpka a další pěší trasy do krajiny.

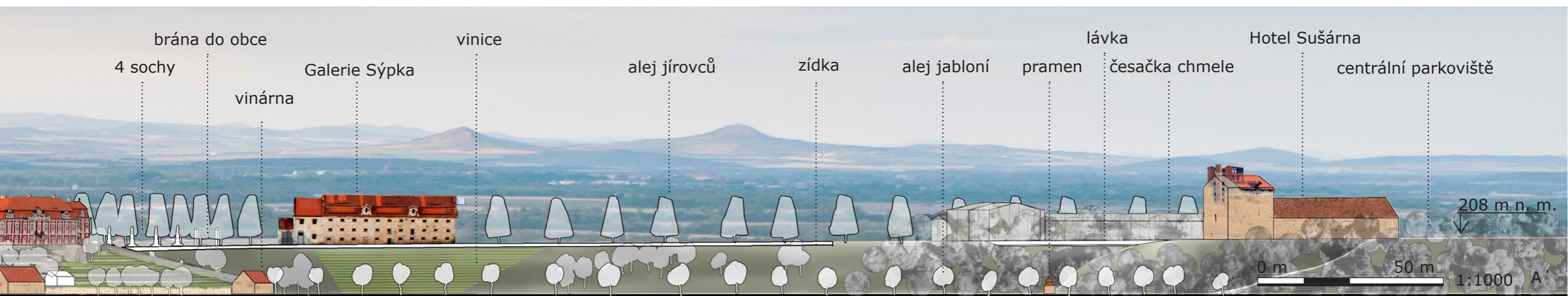
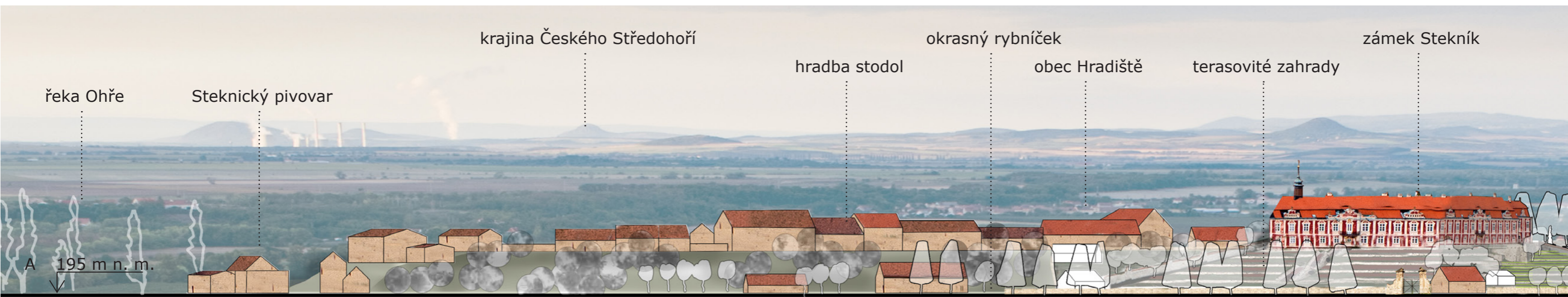
Hlavní pěší vstup do obce je veden po lávce za Hotelem Sušárna a vede přímo ke Galerii Sýpka, ve které se nachází také infocentrum a pokladna. Zde také začíná prohlídkový okruh obcí. Podél Galerie Sýpka vede dlážděná pěší cesta k východní bráně do zámku. Vazba mezi zámek a sýpkou je akcentovaná branou a čtyřmi sochami dle dokladů o původní podobě vstupu do zámku. Na zámecké nádvoří je

navržena kavárna. Terasovité zahrady jsou obnoveny včetně dvou skleníků a moštárny. V obci je umístěn obchod se suvenýry a potravinami, navržena je také obnova Steknického pivovaru. Do domků na severní straně návsi jsou umístěny apartmány sro turisty, zbytek obce slouží k soukromému bydlení.

Do prostoru bývalého hospodářského dvora za návsi je situováno Muzeum zemědělské techniky, v jehož dvoře se nachází posezení v chmelnici. Pod zámek je obnoven prostor kolem okrasného rybníčku a díky posunu silnice je umožněn volný průchod podél zámecké zahrady. Jižně pod zámek je obnovena tyčová chmelnice a zelinářská zahrada, ve které je umístěna vinárna. Pod sýpkou se nově nacházejí terasy s vinicemi. Naučná stezka stoupá se zastávkou u léčivého pramene zpět k centrálnímu parkovišti. V závěru je ještě možné navštívit česačku chmele za obcí.

PANORAMA OBCE

Znovu je obnoveno vizuální působení sídla v krajině. Odstraněním ubikací z pohledového horizontu je alespoň částečně obnoven volný prostor vymezující přechod sídla do krajiny. Vazba mezi zámek a sýpkou je podpořena

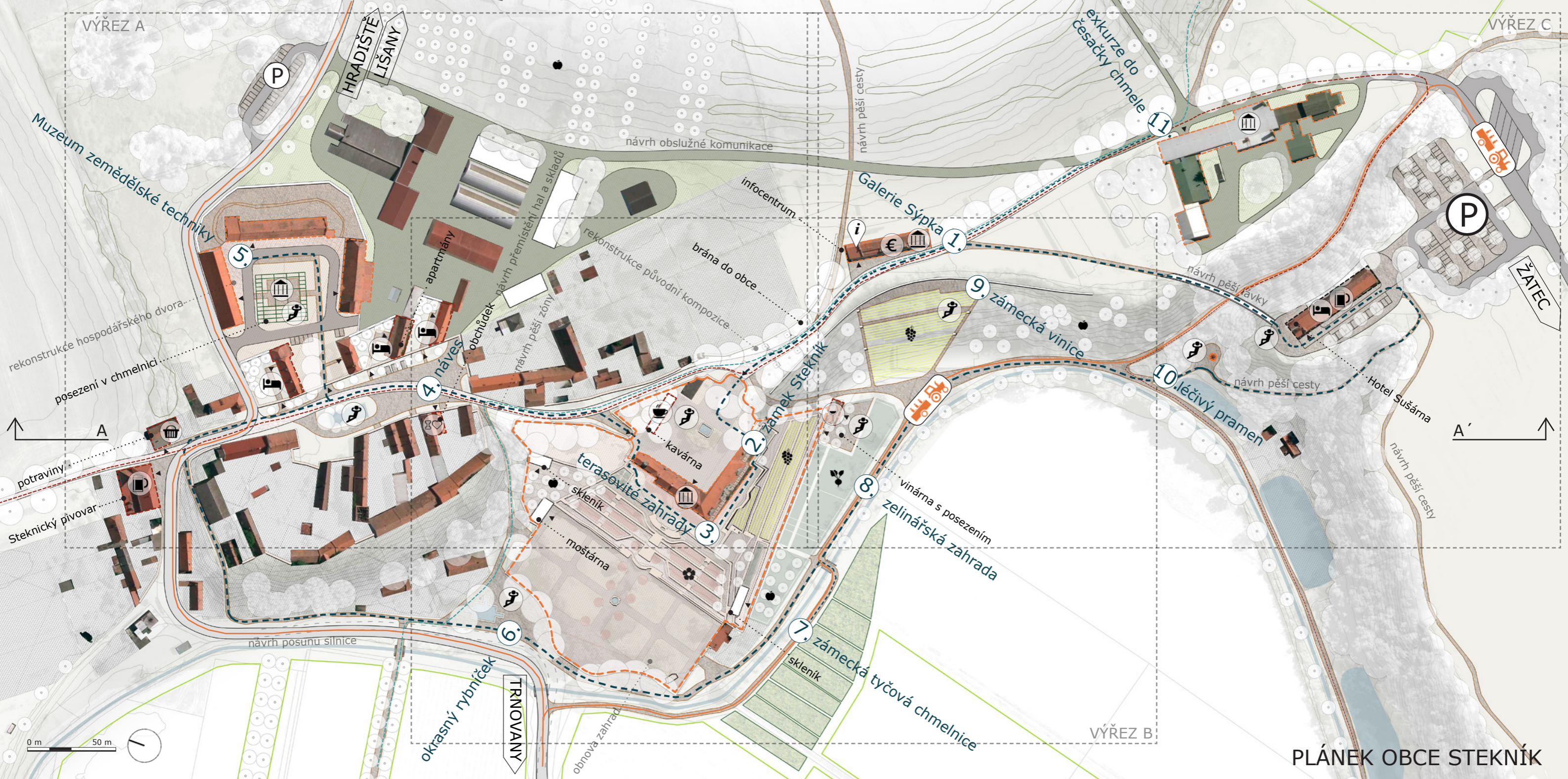
alejí jírovců, které dále lemují původní cestu do Stekníku.

Také na západní straně obce jsou obnoveny aleje vybíhající do chmelnic, které vizuálně usazují sídlo v krajině.

Dominanty sídla – stodoly za obcí, zámek a sýpka – jsou díky odstraněným náletům znovu zviditelněny. Obnoven je průhled skrz terasovité zahrady do krajiny.

Na jihozápadních svazích pod sýpkou

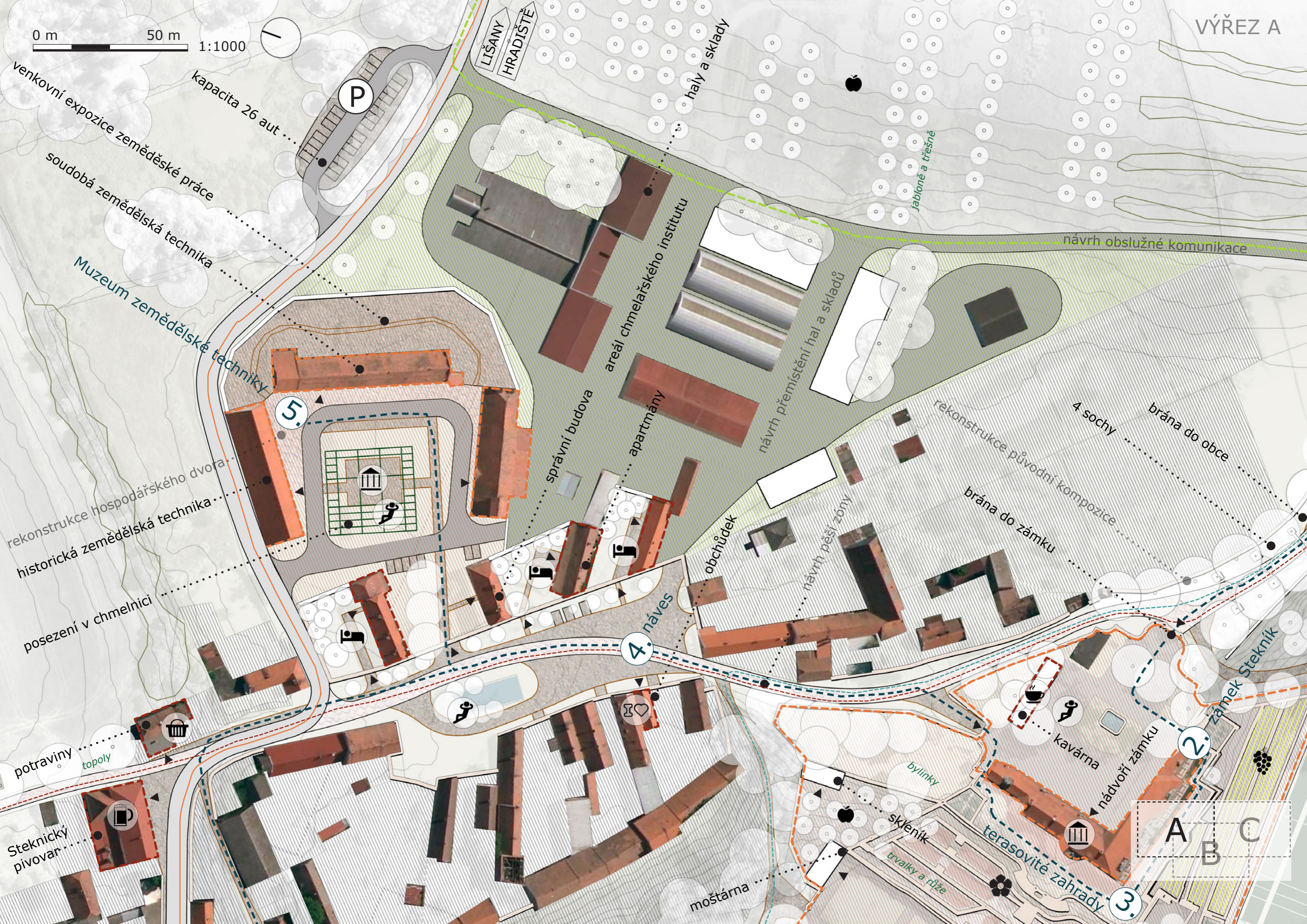
jsou navrženy louky s ovocnými stromy a vinice. Na severovýchodních svazích pak sady a remízky. Zemědělské areály i parkoviště za obcí jsou odcloněny porosty stromů.

PLÁNEK OBCE STEKNÍK

	strom stávající		chmelnice navržená		parkovací plocha		soukromé pozemky		trasa chmelového povozu		vinárna
	strom navržený		okrasný záhon navržený		trvalý travní porost		plochy s provozem		prohlídkový okruh		restaurace
	porost stromů stávající		užitkový záhon navržený		nezpevněná plocha		chmelařského institutu		obslužná trasa chmelařů		ubytování
	porost stromů navržený		silnice		vodní plocha		areály památek a muzeí		centrální parkoviště		obchod se suvenýry
	sad navržený		původní trasování silnice		budova stávající		památky, muzea, expozice		menší parkoviště		obchod s potravinami
	alej navržená		zpevněná komunikace		budova navržená		ubytování, vybavenost		zastávka chmelového povozu		kavárna a občerstvení
	vinice navržená		nezpevněná komunikace		zídka stávající		naučná stezka Příběh řeky		infocentrum		kasa a vstupenky
	chmelnice stávající		dlážděná komunikace		zídka navržená		naučná stezka Příběh chmele		možnost prohlídky		odpočinková plocha

0 m 50 m 1:1000

venkovní expozice zemědělské práce
soudobá zemědělská technika
kapacita 26 aut

LIŠANY
HRADISTĚ

haly a sklady

jablone a třešně

návrh obslužné komunikace

Muzeum zemědělské techniky

areál chmelařského institutu

návrh přemístění hal a skladů

rekonstrukce původní kompozice

4 sochy

brána do obce

rekonstrukce hospodářského dvora
historická zemědělská technika

správní budova

apartmány

obchůdek

návrh pěší zóny

brána do zámku

posezení v chmelnici

4. náves

zámek Stekník

potraviny
topoly

Steknický pivovar

bylinky

skleník

trvalky a růže

kavárna

nádvoří zámku

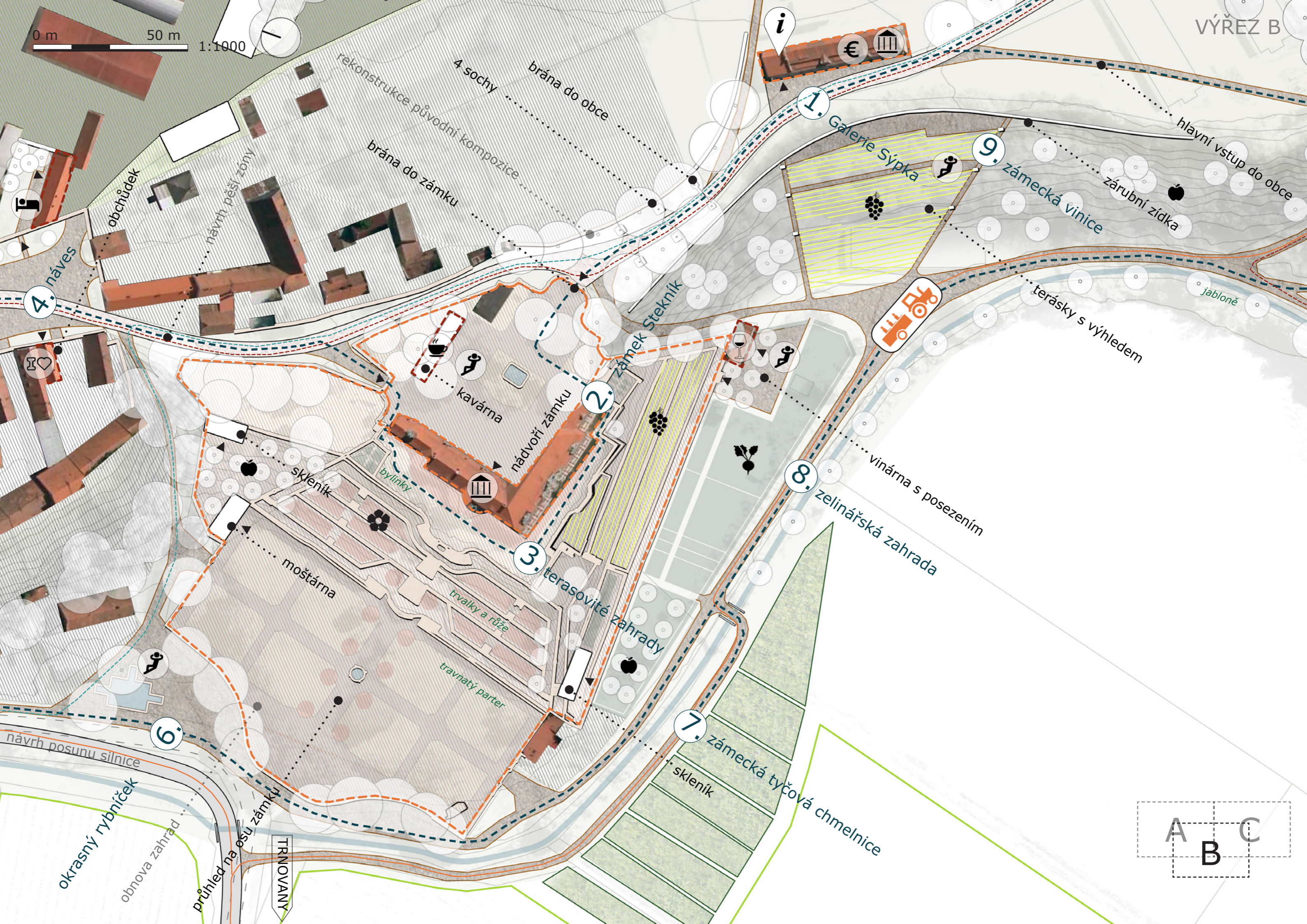
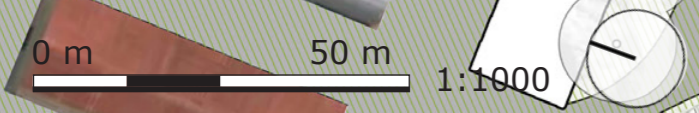
terasovité zahrady

moštárna

2

3

A B C

4. náves

1. Galerie Sýpka

9. zámecká vinice

2. Zámek Stekník

kavárna

nádvoří zámku

3. terasovité zahrady

moštárna

TRNOVANY

7. zámecká tyčová chmelnice

skleník

8. zelenářská zahrada

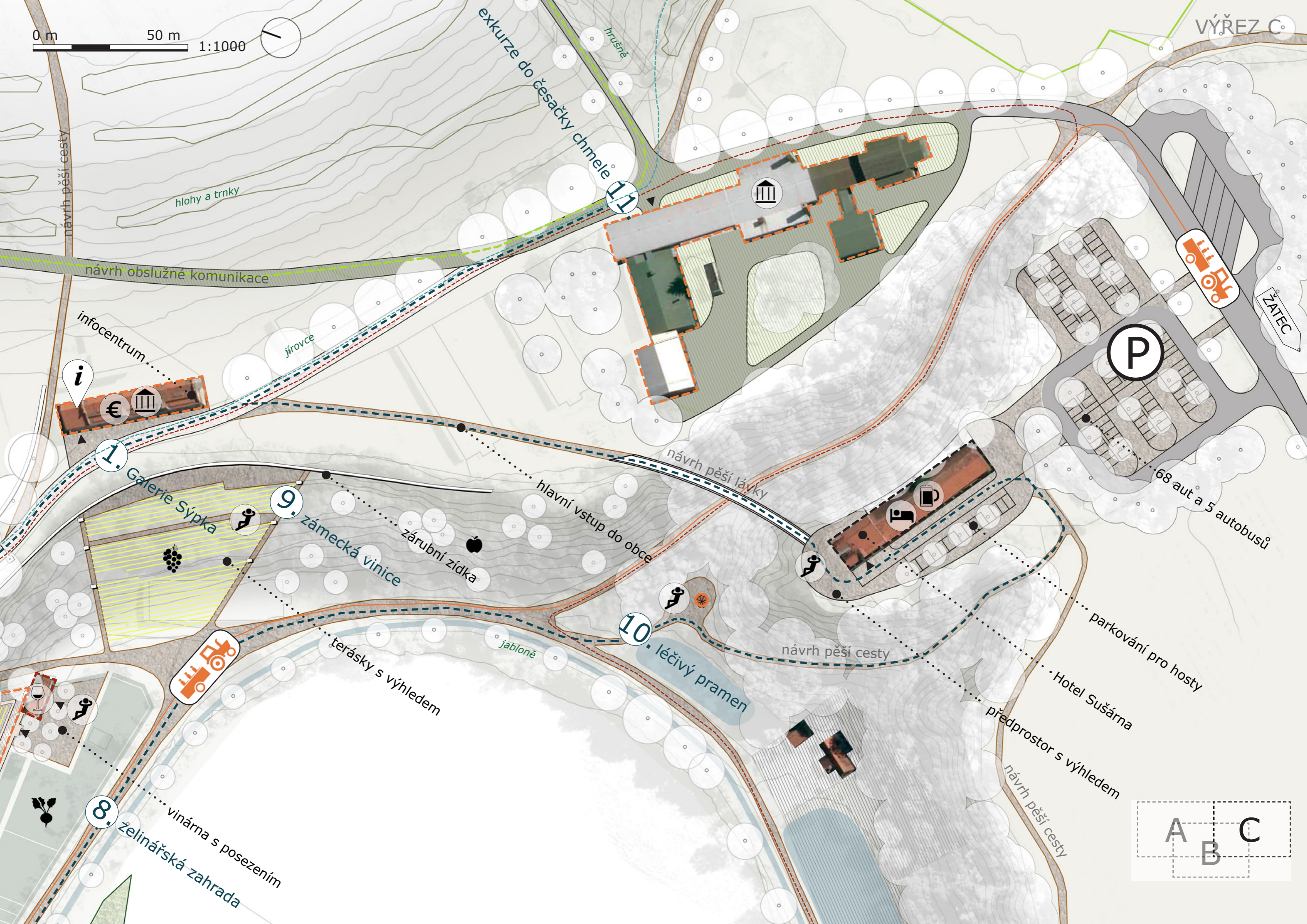
vinárna s posezením

terásky s výhledem

A B C

0 m 50 m 1:1000

VÝŘEZ C

návrh pěší cesty

hlohy a trnky

exkurze do česačky chmele

11

návrh obslužné komunikace

jírovce

infocentrum

i

1

Galerie Sýpka

9

zámecká vinice

zárubní zídka

hlavní vstup do obce

návrh pěší lávky

10

léčivý pramen

návrh pěší cesty

P

68 aut a 5 autobusů

parkování pro hosty

Hotel Sušárna

předprostor s výhledem

návrh pěší cesty

terásky s výhledem

jabloně

8

želinářská zahrada

vináma s posezením

A B C

7. REFLEXE

Již první setkání se specifickou žateckou krajinou, zaplněnou prapodivnými konstrukcemi chmelnic a okořeněnou stavbami starých sušáren, z nichž každá je bytostí s vlastním charakterem, je zážitkem, který se vryje pod kůži.

Žatecko je krajina příběhů a příběhy zde volají nejen z každé stavby a každého kamene, ale také z každého svahu a údolí, které je vlastně prastarým říčním meandrem otištěným do krajiny.

Zpočátku se zdálo, že všechno bude jen o chmelu. Chmel jako ráz zdejší krajiny, chmel jako pojítka současnosti a historie, chmel jako nositel trvalého a neměnného.

Zdálo se, že krajina řeky nebude nic tak složitého. Ale opak je pravdou, krajina Žatecka je krajinou ve skrytu složitou a záludnou a jen částečně poodkryla další příběhy.

Vedle chmele se objevily vinice, pastviny a sady, v nivě řeky začala zurčet voda a čvachtat mokřiny.

Myslím, že chmel je Žatecku největším potenciálem, ale i možným kamenem úrazu. Intenzivní zemědělství i intenzivní turismus dokáže křehké krajině uškodit, bude-li aplikován příliš jednostranně. Naopak příběh chmele, citlivě zasazený do krajiny, dokáže být onou hořkou chutí, která ji nejlépe okoření.

Od prvního setkání jsem nepřestala žatecké krajině fandit. Snad její poutavý příběh doplní další kapitoly, aniž by se ztratily ty původní.

Již od začátku jsem tušila, že se bude jednat o téma zahrnující mnoho tématických vrstev, což se postupem času jen potvrdilo.

Tvorba kvalitní vize pro žateckou krajinu by vyžadovala spíše dlouhodobou spolupráci mnoha odborníků - historiků, památkářů, architektů, krajinářů, ekologů, krajinných inženýrů, chmelařů a dalších, stejně tak jako práci s místními obyvateli. Kontinuitu předávané zkušenosti, která byla jednou přerušena, nelze jen tak jednoduše nahradit.

Téma práce bylo již od svého zadání chápáno jako vize krajiny pro případ zvýšené turistické návštěvnosti. Z tohoto důvodu, i z důvodu mnohovrstevnatosti tématu, jsem k návrhu přistupovala ve smyslu interpretace, která bude krajinu představovat ve všech jejích vrstvách.

Práce s žateckou krajinou mne učila pohybovat se mezi nutností zjistit co nejvíce a nutností nesnažit se zjistit všechno. Pracovní proces mne učil rozlišovat mezi fázemi pečlivého hloubání i bezohledného škrtnání, kreativního rozletu i intenzivní práce.

Znovu se mi potvrdilo, že krajina je komplexní organismus a jakákoliv práce s ní vyžaduje porozumění všem jejím vrstvám. A ještě lépe onu kontinuitu zkušenosti, předávané po generace.

POUŽITÉ ZDROJE

TIŠTĚNÉ ZDROJE:

CULEK, Martin. Biogeografické členění České republiky. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2005. ISBN 80-86064-82-4.

CULEK, Martin. Biogeografické členění České republiky II. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2003. ISBN 80-86064-82-4.

CULEK, Martin, GURLICH Vít, LAŠTŮVKA Zdeněk, DIVÍŠEK Jan, Biogeografické regiony České republiky, Masarykova univerzita, 2013, ISBN 978-80-210-6693-9

BOHÁČ, Pavel a Jaroslav KOLÁŘ. Vyšší geomorfologické jednotky České republiky. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální, 1996. Geografické názvoslovné seznamy OSN. ISBN 80-901212-7-6.

KROFTA, Karel a kol., Rajonizace českých odrůd chmele – Metodika pro praxi. Žatec: Chmelařský institut s. r. o., 2010. ISBN 978-80-87357-04-0.

KOLEJKA, Jaromír, Atlas krajiny České republiky. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009. ISBN 978-80-85116-59-5.

KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri, 2011. ISBN 978-80-85983-12-8.

PEŠTA, Jan. Encyklopedie českých vesnic IV. - Ústecký kraj. Praha: Libri, 2008. ISBN 80-7277-151-6.

QUITT, Evžen. Klimatické oblasti Československa – Climatic regions of Czechoslovakia. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1971. Studia Geographica, sv. 16.

RADOVÁ, Lucie a kol. Piva džbán bude dán, až bude chmel očesan. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, odborné pracoviště v Ústí nad Labem Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2019. ISBN 978-80-85036-72-5

SKALICKÝ, V. Regionálně fyto geografické členění. In: Hejný S. & Slavík B.[eds.], Květena České republiky. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0256-1

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

Chmelařské muzeum Žatec [online]. Chmelařství, družstvo Žatec, 2015 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://chmelarskemuzeum.cz/>

Krajinski park Sečoveljske soline [online]. Editor Studios, 2006-2011 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.kpss.si/>

Mikroregion Žatecko [online]. Mikroregion Žatecko, 2019 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.mikroregion-zatecko.cz/>

Památkový katalog [online]. Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://pamatkovykatalog.cz/>

Postoloprty [online]. Město Postoloprty, 2013 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.postoloprty.cz/>

Regionální muzeum K.A. Polánka v Žatci [online]. Regionální muzeum K.A. Polánka v Žatci, 2012 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/>

World Heritage list [online]. UNESCO, 2019. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/>

MAPOVÉ ZDROJE:

Podklady poskytnuté ČUZK:

Císařské otisky stabilního katastru. Kobylysy: Český úřad zeměměřický a katastrální, 2019.

Online mapové zdroje:

Historická ortofotomapa 1938. [online]. Národní archiv leteckých měřičských snímků [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://ims.cuzk.cz/>

Chmelové stavby – náhled dat projektu [online]. NPÚ. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://arcg.is/1fqSiz>

Mapa stabilního katastru. Kontaminovaná místa [online]. Ústřední archiv zeměměřičství a katastru [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>

Mapy.cz [online]. Seznam.cz, a.s., OpenStreetMap, 2017 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://mapy.cz/>

NEUHÄUSLOVÁ, Zdenka, Jaroslav MORAVEC [eds.] et al. (1998): Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky - Map of Potential natural vegetation of the Czech Republic. – 1 map. color., ed. Kartografie, Praha

Ortofotomapa. Kontaminovaná místa [online]. CENIA, GEODIS BRNO, ČUZK, 2010 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://kontaminace.cenia.cz/>

I. vojenské mapování. Laboratoř geoinformatiky: 1:28 800 [online]. Laboratoř geoinformatiky, 2015 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=mo&map_list=m077

II. vojenské mapování: 1:28 800. Laboratoř geoinformatiky [online]. Laboratoř geoinformatiky, 2015 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=mo&map_list=m077

III. Vojenské mapování: 1:25 000. Kontaminovaná místa [online]. UJEP, CENIA, Ministerstvo životního prostředí, 2010 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://kontaminace.cenia.cz/>

GIS data:

DMR5g, WMS server, ČUZK, Dostupné z: <http://ags.cuzk.cz/arcgis2/services/dmr5g/ImageServer/WMServer?request=GetCapabilities&service=WMS>

Katastrální mapa, formát SHP, ČUZK, Dostupné z: <http://atom.cuzk.cz/KM-KU-SHP/KM-KU-SHP.xml>

Ortofoto, WMS server, ČUZK, Dostupné z: https://geoportal.cuzk.cz/WMS_ORTOFOTO_PUB/WMSservice.aspx

ZABAGED, WMS server, ČUZK, Dostupné z: <http://ags.cuzk.cz/arcgis/services/ZABAGED/MapServer/WmsServer?>

DALŠÍ ZDROJE:

Domovědný sborník české obecné školy v

Trnovanech

Chmelařské muzeum Žatec, výstavní expozice.

kastelánka zámku Stekník - ústní sdělení

KAŠPAR, Jiří. Zámek Stekník: Text pro připravovanou publikaci o historii obce a zámku Stekník. 2019.

Pamětní kniha obce Stekník

SMETANA, Jan a Kamil PODROUŽEK. Stavebně historický průzkum: zámek Stekník. Česká Lípa, 2010.

ZDROJE OBRÁZKŮ:

Dreamstime [online]. Dreamstime, 2020. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.dreamstime.com/>

E15.CZ [online]. Czech news center a.s., 2020. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <http://e15.cz/>

Národní památkový ústav [online]. Národní památkový ústav, 2019 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://npu.cz/>

Památkový katalog [online]. Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://pamatkovykatalog.cz/>

PRÁŠIL, Petr, Jan ŘÁNEK a Jaroslav RYCHTAŘÍK. Žatecko na starých pohlednicích: Saaz und Umgebung auf alten Ansichtskarten. Hostivice: Baron, 2005. ISBN 80-86914-00-3.

Příběh fotografie [online]. Martin Zeman, 2020 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <http://prijehfotografie.cz/>

Žatec, královské město [online]. Město Žatec, 2019 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://mesto-zatec.cz/>

archiv autorky

archiv Jaroslava Špičky

archiv zámku Stekník